

NOVÁK ÁDÁM

EGY FELSŐ-MAGYARORSZÁGI BÁRÓI CSALÁD BIRTOKLÁSTÖRTÉNETE 1465-IG

A TEREYESI PERÉNYIEK*

BEVEZETÉS

A Zsigmond-kor birtoklástörténete elsősorban Engel Pál kutatásainak hála nyitott könyv a történészek számára. Az ország birtokstruktúrájának változása tanulmányain¹ és adattárain² keresztül remekül végigkövethető, hasonlóan ahhoz, ahogy az egyes családok birtokszerzésének jó része adatolható a *Zsigmondkori oklevéltár*-ból³ és annak pótlásaiból.⁴ A korszak archontológiájából,⁵ prozopográfiai munkái-

* A kutatás a TÁMOP 4.2.4.A/2-11-1-2012-0001 azonosító számú „Nemzeti Kiválóság Program – Hazai hallgatói, illetve kutatói személyi támogatást biztosító rendszer kidolgozása és működtetése országos program” című kiemelt projekt keretében zajlott. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

- 1 ENGEL Pál: A magyar világi nagybirtok megoszlása a XV. században 1–2. In: ENGEL Pál: *Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok*. Vál., szerk., a jegyzeteket gondozta CSUKOVITS ENIKŐ. Budapest 2003. 13–72. (Eredeti megjelenés: *Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei 4–5*. Budapest 1968–1970. 285–300., 291–313. A továbbiakban: ENGEL 1968–1970); ENGEL Pál: A magyarországi birtokszerkezet átalakulása a Zsigmond-korban (Öt északkeleti megye példája). In: ENGEL Pál: *Honor, vár, ispánság. I. m.* 451–471. (Eredeti megjelenés in: *Kelet és Nyugat között. Történeti tanulmányok Kristó Gyula tiszteletére*. Szerk. KOSZTA László. Szeged 1995. 141–159. A továbbiakban: ENGEL 1995); ENGEL Pál: *A nemesi társadalom a középkori Ung megyében*. Budapest 1998. *Magyarország a középkor végén. Digitális térkép és adatbázis a Magyar Királyság területéről*. Szerk. ENGEL Pál. Budapest 2001 (a továbbiakban: ENGEL Térkép); ENGEL Pál: *Genealógia*. In: *Arcanum DVD könyvtár IV*. Budapest 2003 (a továbbiakban: ENGEL Gen.).
- 3 *Zsigmondkori oklevéltár I–II/1–2* (1387–1410). Összeáll. MÁLYUSZ Elemér; III–VII (1411–1420). Mályusz Elemér kéziratát kieg. és szerk. BORSA Iván; VIII–IX (1421–1422). Összeáll. BORSA Iván – C. TÓTH Norbert; X (1423). Összeáll. C. TÓTH Norbert; XI (1424). Összeáll. NEUMANN TIBOR – C. TÓTH Norbert; XII (1425). Közzéteszi C. TÓTH Norbert – LAKATOS Bálint. Budapest 1951–2013. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II: Forráskiadványok 1, 3–4, 22, 25, 27, 32, 37, 39, 41, 43, 49, 52.) (A továbbiakban ZsO.)
- 4 C. TÓTH Norbert: *A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. I. közlemény 1387–1399*. (Pótlás a *Zsigmondkori oklevéltár* I. kötetéhez). Nyíregyháza 2005. (A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve 47.) (A továbbiakban: Lelesz I.); C. TÓTH Norbert: *A leleszi konvent országos levéltárában lévő Acta anni sorozatának oklevelei. II. közlemény 1400–1410*. (Pótlás a *Zsigmondkori oklevéltár* II. kötetéhez). Nyíregyháza 2006. (A Nyíregyházi Jósza András Múzeum évkönyve 48.) (A továbbiakban: Lelesz II.); C. TÓTH Norbert: *A leleszi konvent statutoriae sorozatának 1387–1410 közötti oklevelei*. (Pótlás a *Zsigmondkori oklevéltár* I–II. kötetéhez.) Nyíregyháza 2006. (A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Levéltár kiadványai II. Közlemények 36.) (A továbbiakban: Lelesz III.)
- 5 ENGEL Pál: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. In: *Arcanum DVD könyvtár IV*. Budapest 2003. (A továbbiakban: ENGEL Arch.)

ból,⁶ és a politikatörténeti tanulmányokból az egyes családok felemelkedési folyamatát könnyű látnunk, ennek kapcsolata a birtokszerzésekkel jól ismert.⁷ Ennek megfelelően a Perényi család birtoklástörténetéről több szakmunkában is olvashatunk, adatokat nyerhetünk ki, sőt minden nagyobb birtokszerzésükről tudomást szerezhethetünk. Tringli István a család Mátyás korabeli birtoklástörténetét, uralkodóhoz fűződő viszonyát feldolgozó munkájában részletes elemzést végzett elsősorban az 1439-et követő időszak tekintetében.⁸

Doktori disszertációnkat a terebesi – másképpen a nádori – ágból származó Perényi János tárnokmester (†1458) tevékenységéről készítjük. Birtokai nagyságának, elhelyezkedésének ismerete nélkülözhetetlen a politika-, gazdaság- és társadalomtörténeti vonatkozások vizsgálata során. Ezért úgy gondoltuk, hogy a rendelkezésre álló kiadott forrásanyagok, segédletek és szakirodalmak információit kiegészítjük saját kutatásainkkal, s ezt egy tanulmányban összegezzük. Így egy rendszerezett adattárral kiindulási alapot teremtünk a további vizsgálatokhoz. A részletes birtoklástörténeti munka elsősorban Perényi János kapcsolati hálójának elkészítését hivatott előkészíteni.

Jelen munkánkban egy olyan középkori család birtoklástörténeti elemzését végzzük el, amelynek nem maradt fenn egyben az okleveles anyaga,⁹ annak csak töredéke rekonstruálható részben a kamarai iratanyagból,¹⁰ részben pedig a Perényiek birtokait öröklő családok leveles anyagából.¹¹ Ennek ellenére kiemelkedően jó forrásanyaggal rendelkezik a család, hiszen több birtokösszeíró oklevél maradt fenn, és a ritkaságnak számító 1427-es, 1430-as és 1441-es kamarahaszna-összeírások is részben lefedik a birtokokat. Az 1382-ben csak néhány kisebb, különálló birtokkal rendelkező Perényi Péter diósgyőri várnagy¹² unokája János, 1458-as halálakor az ország hetedik, az északkeleti országrész legnagyobb birtokosa és a világi méltóságsorban hatodik helyen számontartott tárnokmesteri tisztség betöltője.¹³ Az alábbiak-

6 ENGEL Pál: Zsigmond bárói: Rövid életrajzok. In: *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437. I. Tanulmányok*. Szerk. BEKE László – MAROSI Ernő – WEHLI Tünde. Budapest 1987.

7 ENGEL Pál: *Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387–1437)*. Budapest 1977.

8 TRINGLI István: Hunyadi Mátyás és a Perényiek. *Levéltári Közlemények* 63 (1992). 175–192.

9 A Tringli István által 2009-ben kiadott Perényi család oklevéltára a nyalábi család iratanyagát tartalmazza, és a közös birtokokon kívül elvéve találunk a terebesi ág birtokára vonatkozó okleveleket. *A Perényi család levéltára 1222–1526*. Közzéteszi: TRINGLI István. Budapest 2008. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 44.) (A továbbiakban: Perényi.)

10 Az útmutatást kérésre Tringli István adta készségesen, ennek alapján a terebesi Perényi család fennmaradt okleveles anyaga fellelhető. Szíves segítségét ezúton is köszönöm, jelentős mértékben megkönnyítette tájékozódásomat a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Diplomatikai Levéltárának (a továbbiakban: MNL OL DL) anyagában.

11 Ilyen család például a Homonnai Drugeth család, melynek leveles anyagát jelenleg külön fondban őrzik a Štátny archív v Poprade Pobočka Prešovban (a továbbiakban: SAP PP): homonnai Drugeth család levéltára.

12 Perényi Péter diósgyőri várnagyra lásd: ENGEL Arch. Várnagyok; Birtokokra lásd a táblázatokat; vö. ENGEL Térkép 1382, ENGEL 1987. 439. 8 jegyzet.

13 ENGEL 1968–1970. 30.; János első tárnokmesteri említése: Albert király 1438. szept. 8-án kiadott oklevelének méltóságsorában. TELEKI József gróf: *Hunyadiak kora Magyarországon. Oklevéltár. X.* Pest 1853. (A továbbiakban: TELEKI X.) VIII. sz. oklevél, vö. ENGEL Arch. Tárnokmesterek; lásd Adattár Leszármazási tábla.

ban ennek a felemelkedésnek apró lépcsőfokait, a birtoknyerések folyamatát mutatjuk be. Vizsgálatunk végpontja Mátyás király újadományának kiadása, 1465. A Zsigmond-kori Oklevéltár 1425-tel bezárólag az összes vonatkozó okleveles anyag gyűjtését módfelett megkönnyíti.¹⁴ Az ezt követő időszakhoz adalékokat szolgáltatnak a már publikált forrásközlések, elsősorban a Perényi család nyalábi ágának oklevéltára Tringli István munkájának jóvoltából.¹⁵ Az MNL OL DL kivonatolt oklevelei is további birtokszerző okleveleket emelnek a felszínre. A fennmaradó okleveles anyag felkutatása a jövőben elvégzendő feladat.

Az így rendelkezésre álló források alapján táblázatba szerkesztettük az elnyert uradalmakat, birtokokat. Kiegészítésként a vizsgált időintervallum szempontjából releváns adóösszeírásokból¹⁶ és birtokösszeíró¹⁷ oklevelekből bővítettük a táblázatokat. Az elkészített táblázatok, amellet, hogy segítenek pótolni a nem ismert birtokszerzéseket, több, az adománnyal együtt esetenként hat különböző idősíkból teszik lehetővé az uradalom összetételének vizsgálatát, így annak fejlődése is nyomon követhető. Az idősíkok uradalmanként változóak, de például Füzér esetében az 1398-as, 1427-es, 1430-as, 1454-es, 1455-ös és az 1465-ös években láthatjuk a tartozékok alakulását. Ebből következtethetünk a birtokgyarapítások tendenciáira, az egyes uradalmak fejlődésére, összességében pedig a családi birtokpolitika főbb vonalaira.

14 Kiegészítésként el kell mondanunk, hogy az oklevéltár első két kötetéből számos, ma már külföldön található vonatkozó levéltári anyag kimaradt. Erre példa a SAP PP-ban őrzött homonnai Drugethek okleveles anyaga (14–23). Munkáiban Engel Pál viszont használta őket és a ZsO III. kötetétől szerepelnek az oklevéltárban. A leleszi konvent hiteleshelyi levéltárának egyes sorozatai szintén hiányoznak az első két kötetből, amelyeket C. Tóth Norbert az oklevéltár pótlásaiként közreadott az elmúlt években (Lelesz I., II., III.). További, az 1387–1410 közötti időszakban kelt, témánkra vonatkozó szlovákiai levéltárakban őrzött anyagok kutatása a későbbi kutatások feladatát képezi.

15 Perényi.

16 Adóösszeírások az abaúji és sárosi birtokokra vonatkozóan 1427-ből: ENGEL Pál: *Kamarahaszná-összeírások 1427-ből*. Budapest 1989. (Új Történelmi Tár 2.). Alsókemej birtok tulajdonosának Engel Perényi Imre fia Jánost feltételezi. Mivel azonban sem előtte, sem utána nem tűnik fel a birtokukban, ezért vélhetően inkább Perényi Péter fia Jánosé lehetett, ezért nem vettük lajstromba. A zempléniekre: *Zemplén megye egy járásának adóösszeírása 1441-ből*. DL 99 507. Kiadása: C. TÓTH Norbert: Lehetőségek és feladatok a középkori járások kutatásában. *Századok* 141 (2007). 2. sz. Adattár 458–462. A táblázatok utolsó oszlopában tájékoztató jelleggel az egyes birtokok portaszámait is felvettem. Tettem ezt akkor is, ha az összeírás idején még nem volt a Perényiek birtokában. Ezért felhasználtam Gömör megye két járásának összeírását 1431-ből: DL 35 802. Kiadása: C. TÓTH 2007. Adattár 458–462.

17 A birtokösszeíró oklevelek: 1430. febr. 2. A terebesi és nyalábi Perényi család örökösödési szerződése: DL 70 857-8. Kiadása: Perényi 417–418. Másolatuk: SAP PP Drugeth No. 32.; Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltár Diplomatikai Fényképgyűjteménye (a továbbiakban: DF) 209 849. A szerződés egyike sem tartalmazza az egyes tartozékokban szedhető vámot; 1454. jan. 23. A Kórógyi és Perényi családok örökösödési szerződése: DL 24 541.; 1455. jan. 10. és márc. 5. V. László újadománya Perényi János tárnokmester összes birtokára és a budai káptalan jelentése: DL 14 909. feltehetően 18. századi másolatból maradt fenn, ezért a helynevek írásmódja e szerint eltérő a többitől; 1465. márc. 27. és máj. 28. Hunyadi Mátyás király újadománya Perényi János fia István összes birtokára és a budai káptalan jelentése: SAP PP Drugeth No. 43., DF 209 861. Az 1455-ös és 1465-ös káptalani iktató szöveg részben eltér az adománytól, így a táblázatban kurzívan szedtem a csak káptalani szövegben szereplő adatokat. A legalaposabbnak az 1465-ös iktatás tűnik.

Első lépésben az egyes uradalmak leírása következik a történeti földrajzi szakirodalom segítségével, valamint a Perényiek előtti rövid birtoklástörténettel. Ezt követően a vizsgált időszak egészét tekintve öt mérföldkö szerint összegezzük a birtokszerzéseket. Munkánkat az adattár zárja, melyben először a Perényi család leszármazási tábláját közöljük, Engel Pál munkáját újabb adatokkal kiegészítve. Utána azok a táblázatok találhatók kronológiai sorrendben, melyek az uradalmak és a hozzájuk tartozó birtokok alakulását mutatják különböző idősíkokban. A nevek meghatározásnál Csánki Dezső¹⁸ munkáját használtuk, és összevetettük Györffy György és Engel Pál névalakjaival.¹⁹ Mindegyik alkalommal feltüntettük a tartozék forrás szerinti jellegét, a táblázatok utolsó oszlopában pedig a tartozék mai nevét adtuk meg. A kétszeri hivatkozás elkerülése végett a birtokszerzésekre vonatkozó forrásmegjelöléseket nem az uradalmak leírásánál, hanem a táblázat lábjegyzeteiben adtuk meg. Az adattár második része a térképvázlatokat tartalmazza, végül pedig a terebesi Perényi család 1428-as és 1465-ös birtokait ábrázoltuk egy-egy térképvázlatban.²⁰ Zárásként a felhasznált irodalomjegyzék olvasható.

AZ URADALMAK LEÍRÁSA

*A szentmiklósi uradalom (Bereg vármegye)*²¹

Szolyvaszentmiklós először 1263-ban tűnik fel a forrásokban, Munkácsról északkeletre tájolják a Halicsba vezető úton. A két település a Latorca folyó mentén terül el, gyepekön innen való meghatározása pedig elárulja, hogy az ország lakott területének határát jelentik. A táblázatban szereplő tizennyolc település közül az Árpád-korban Szolyván és Szentmiklóson kívül csak Kölcsényt és Vereckét említik. A 14. század elején Bereg vármegye az ország leggyéribben lakott területének számított, benépesülésére ezt követően került sor.²² A két tény, miszerint Zsigmond 1387-es adománya csak Szolyvaszentmiklósról szól, a többi öt falut pedig a királyi birtokban lévő Munkács várától csatolja hozzá, azt bizonyítja, hogy uradalommá csak a Perényiek kezén alakult. A táblázat jól mutatja, hogy az 1387 és 1465 közötti időszakban dinamikusan nő az uradalom, feltehetően ez összefügg a folyamatos benépesüléssel, és nem újabb adományokról beszélhetünk.²³

18 CSÁNKI Dezső: *Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában I.* Budapest 1890.

19 GYÖRFFY György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza. I–IV.* Budapest 1987–1998; ENGEL Térkép.

20 A térképvázlatokat az ENGEL Térkép alapján készítettem, és ebből az adatbázisból származnak a területek nagyságára vonatkozó adatok is.

21 Vö. Adattár 1. táblázat és 1. térképvázlat.

22 Vö. GYÖRFFY 1987–1998 és ENGEL 1998.

23 Vö. GYÖRFFY 1987–1998, CSÁNKI 1890.

A szentmiklósi jobbágyokat és servienseket 1331-ben Károly Róbert kiveszi a rendes bíróságok joghatósága alól,²⁴ az 1387-es adományban pedig már oppidumként említik. A Perényiekhez a királynéi birtokállományból kerül. Imre 1403-ban várkastély és erősség építésére kap engedélyt Zsigmondtól.²⁵ A későbbiek során azonban egyiket sem említik a források, mint ahogy várnagyokat sem. Annak ellenére, hogy országos jelentőségű kereskedelmi és hadi út mentén feküdt Kölcsey, Szentmiklós, Szolyva és az ekkor már Alsó- és Felsőverecke csak az 1450–1460-as évek fordulóján kap vámszedési jogot.²⁶ Az uradalom területe Engel Pál térképe szerint 1253,4 km². Bár ez óriási terület, és portaszámaira tájékoztató adatokkal sem rendelkezünk a korszakból, földrajzi adottságai miatt nem tartozhatott a legtöbb portaszámmal rendelkező uradalmak közé. Erdős hegyvidéken terült el, a korszak viszonyai között mezőgazdasági termelés csak a falvak közvetlen közelében folyhatott. Népessége túlnyomórészt szláv eredetű, erről árulkodnak a településnevek és a forrásokban szereplő jelzők is.²⁷ Bár Perényi Péter első nagyobb szerzeményei között szerepel, nem válik székhellyé átmenetileg sem. Ennek oka a zempléni Terebes megszerzése, melyet szintén 1387-ben adományoz a családnak Zsigmond, és – mint ahogy ezt a későbbiekben látni fogjuk – a további adományoknak köszönhetően a család törzsterülete Abauj és Zemplén megyékben terül el, ami pedig távol esik ettől az uradalomtól.²⁸

*A terebesi uradalom és kapcsolódó birtokok (Zemplén vármegye)*²⁹

A Zemplén megye közepén fekvő uradalmat keletről a Bodrog folyó (ma Ondava) határolta, nyugaton pedig egy vékony területet leszámítva a Eperjes–Tokaji-hegység. A nagyrészt sík terület kedvező mezőgazdasági feltételekkel rendelkezett. Terebes már a 13. században lakott település volt.³⁰ Várát a 14. században említik először Parics néven. A várat Károly Róbert adta örökül Drugeth Fülöpnek, majd Vilmosnak; 1342-ben visszaszállt a királyra, és a zempléni ispán kezelésében marad 1387-es eladományozásáig.³¹ Mezővárosi rangját először 1439-ben említik.³² A 14. század

24 Anjou-kori oklevéltár [A továbbiakban: AOKlt.]. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegensium illustrantia 1301–1387. Szerk. KRISTÓ Gyula – BLAZOVICH László – GÉCZI Lajos – ALMÁSI Tibor – KÖFALVI Tamás – TÓTH Ildikó – MAKK Ferenc – PITI Ferenc – SEBŐK Ferenc. I–XV (1301–1331), XVII (1333), XIX–XXIX (1335–1345), XXXI (1347). Budapest–Szeged 1990–2013. AOKlt. XV. 273.

25 1403. december 14. DL 8927., ZsO II. 2846.

26 Vö. WEISZ Boglárka: *A királyketteje és az ispán harmada*. Budapest 2013. Lásd a településeknél.

27 „Rutenos incolas in se continentem”. ZsO I. 278.

28 Az uradalom későbbi sorsáról áttekintést lásd EMŐDI Tamás: A beregszentmiklósi Telegdi-Rákóczi-kastély. *Korunk* 16 (2005). 38–42.

29 Vö. Adattár 2. táblázat és 2. térképvázlat.

30 *Az Árpád-házi királyok okleveleinek kritikai jegyzéke. (Regesta regum stirpis Arpadianae critico-diplomatica.)* Szerk. SZENTPÉTERY Imre – BORSA Iván. I. kötet, 1. füzet – II. kötet, 4. füzet. Budapest 1923–1987. (A továbbiakban: REG.ARP.) 928. sz.

31 Vö. ENGEL Arch.

32 DL 57 691.

közepétől sedriahelyként működik kisebb megszakításokkal 1464-ig.³³ Az 1300-as évek elején már szombati hetivásárt tartottak itt,³⁴ vámja mezővárossá emelkedését követően változhatott, amit már a forrásokban is megjelölnek. Az uradalom területe 135 km², portaszámai tekintetében feltehetőleg Fülek megszerzéséig a legnagyobb Perényi-uradalomnak számított. 1387-től Perényi Péter leszármazottainak székhelye, Perényi János unokatestvére és testvére halálát követően ide helyezte székhelyét.³⁵ Az uradalomba beékelődött Miglész-birtokon és az ott élő miglészi nemeseken többször hatalmaskodtak.³⁶ Vécse területén híd vezetett át a Trnavka-patak fölött.³⁷

Velejtén a Perényi család ősbirtokaként³⁸ a terebesieknek egyharmad része lehetett. Perényi Imre a richnói ágtól 1411 októbere előtt egy időre zálogba vette, feltehetően hogy terebesi uradalmát növelje, de a zálogot Perényi Gergely kiváltotta 58 forintért.³⁹ Az egész birtok területe 15,6 km².

Az olasz birtokot 1403-ban kapta Imre Zsigmondtól, az adomány ellen a Csicseriek több évtizedig tiltakoztak.⁴⁰ Ez a birtok szorosan nem tartozott ugyan a terebesi uradalomhoz, a birtokösszeíró oklevelekben azonban mindig utána veszik lajstromba, továbbá igazgatása, kihelyezett officialissal Terebesről történhetett. Sárospatak-tól délre helyezkedett el, a Tisza szabályozását megelőzőleg itt torkollott a Bodrog a Tiszába. Nem meglepő tehát, hogy Olaszi malmát már 1332-ben említik.⁴¹ Sára vámja minden bizonnyal egy tiszai átkelő létesítésével jött létre. Területe 38,6 km².

A térképvázlaton vízszintes vonalakkal jeleztem a feltehetőleg 1455 után szerzett területeket. Ezek közül Berettőnek és Karosnak ismerjük pontos határleírását, Izsép, Cselej és Pelejte feltehetőleg familiárisaikkal kötött szerződések értelmében kerültek a Perényiek kezére. A Pelejte és Upor közötti úton közlekedési vámot szedtek már 1307-ben.⁴²

33 Vö. CSUKOVITS Enikő: Sedriahelyek – megyeszékhelyek a középkorban. *Történelmi Szemle* 39 (1997). 385.

34 WEISZ 2013. 399.

35 Többször keltez innen. Vö. NOVÁK Ádám: Rezidencia-választás kérdése a Perényi családban – Csorbakő szerepe. In: Tavaszi Szél 2014 Konferenciakötet. Debrecen, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2014. III. kötet. 282–289. ENGEL Arch. 1456-ban lakhelyének mondja: IVÁNYI Béla: *Eperjes szabad királyi város levéltára. 1245–1526*. Szeged 1931. (Acta litterarum ac scientiarum Reg. Universitatis Hung. Francisco-Iosephinae. Sectio iuridico-politica. Tom. 2.) 391. (A továbbiakban: IVÁNYI Eperjes.) Ide temetkezik: LÖVEI Pál: Siremlékszobrászat. In: *Művészet Zsigmond király korában 1387–1437*. Szerk. BEKE László – MAROSI Ernő – WEHLI Tünde. Kiáll. kat. Budapest 1987. II. 277–284., 285–303.

36 Hatalmaskodásokra példa: ZsO VIII. 1105., ZsO XI. 259.

37 WEISZ 2013. 429.

38 Lásd a táblázat jegyzetét.

39 ZsO III. 1008.

40 Vö. KÁRFFY Ödön: Csicsery család levéltára I–III. *Történelmi Tár* 49 (1901). 41–70., 223–238., 554–564. (A továbbiakban: Csicsery.); ZsO.

41 VAJDA Tamás: 1326 és 1344 közötti okleveles adatok a hazai vízimalmokról. In: *Középkortörténeti tanulmányok VII*. Szerk. KISS P. Attila – PITI Ferenc – SZABADOS György. Szeged 2012. 388.

42 WEISZ 2013. 305.

*A füzéri uradalom és kapcsolódó birtokok (Abaúj vármegye)*⁴³

Az Eperjes–Tokaji-hegység legmagasabb csúcsa, a Nagy-Milic lábánál egy vulkáni sziklakúp tetején magasodik Füzér vára. Az 1264-ből való pápai oklevél szól arról, hogy a vár tulajdonosa a 13. század elején a Kompolt nembeli „vak” Andronicus mester volt. Nagy valószínűséggel ő építette és tőle vásárolta meg II. András király. Így egyike lehetett a tatárjárás előtt épült kőváraknak. IV. Béla király leányának, Annának, Rosztizsláv halicsi herceg özvegyének adományozta.⁴⁴ V. István uralkodásának első évében, 1270-ben a vár kapitányának, Rosd Mihálynak és testvérének, Demeternek adta a várat és tartozékait.⁴⁵ Nem sokkal később a család kihalt, és az uradalom visszaszállt a királyra. Az Árpád-korban az 1389-es, a Perényieknek szóló adománylevélben említett falvak közül Füzéralja, Nyíri, Kajata, Biste és Kápolna már létezett, hasonlóképp az egy évszázaddal később csak vámját megőrző Vereggyel és másik három, azóta eltűnt településsel. Az uradalomhoz tartozott továbbá Telkibánya település is, ami később bányavárosi jogot kapott,⁴⁶ és a Zsigmond-korban már nem része az uradalomnak. Ezek alkották a füzéri uradalom egyik felét. Délről a radványi uradalom határolta, mely a pataki erdőispánsághoz tartozott, s annak szétesése után kerülhetett az uradalomhoz.⁴⁷

Az Anjouk alatt végig megmarad királyi honorként. Ekkor jött létre Pusztafalu és Pálháza, valamint ekkor került a vár bevételei közé Nagynémeti közlekedési vámjá.⁴⁸ Zsigmond 1387-ben két évre elzalogosította Jolsvai Lesták nádornak 3000 forintért,⁴⁹ de kiváltását követően Perényi Péter fiainak adta örökbirtokként a korábban megszerzett – akkor még az uradalmon kívüli, a térképen vízszintes vonalakkal jelölt terület – Alsóregmec és a hozzátartozó másik négy település mellé. 1410-ben csatolták hozzá Kutlin falut az uradalomhoz. A vár és az uradalom a család birtokában maradt 1567-es kihalásáig,⁵⁰ csupán 1443–1444 között kerül váltságdíjként Pálóczi László birtokába.⁵¹ Az így kialakult uradalom területe 226,9 km² lett.

Ingadozó településnek mutatkozik Pusztafalu, mely 1427-ben és 1430-ban nem, de 1454-től ismét a füzéri uradalom tartozékai között tűnik fel. A Nagy-Milic északi lábánál lévő, az Anjouk alatt szintén királyi várként fennálló Szalánc birtokába

43 Vö. Adattár 3. táblázat és 3. térképvázlat.

44 *Codex diplomaticus Arpadianus continuatus. Árpád-kori új okmánytár.* Közzé teszi Wenzel Gusztáv. I–XII. Budapest 1860–1874. (Monumenta Hungariae Historica. Diplomataria. Magyar Történelmi Emlékek. Első osztály: Okmánytárak. VI–XIII, XVII–XVIII, XX, XXII.) (A továbbiakban: ÁÚO.) ÁÚO III. 70.

45 ÁÚO VIII. 262.

46 1341-ben már bányavárosként említik AOKI. XXV. 493.

47 GYÖRFFY 1987–1998. 133.

48 Vö. WEISZ 2013. 244. A források és a szakirodalom sem következetes a Hernád-menti Németi települések névhasználatában. A kérdésre vö. GYÖRFFY 1987–1998. 121–124., CSÁNKI 1890, ENGEL 1989. 50.

49 ZsO I. 643.

50 ENGEL Gen.

51 DL 13 910.

1387-ben jutnak a Losonciak.⁵² Füzér eladományozását követően 1390-ben Losonci László tiltja a Perényieket a jászói konvent előtt Pusztafalu elfoglalásától.⁵³ Talán már ekkor elcsatolják az uradalomtól, vagy éppen az adománylevélben is tévesen szerepelt. Mindenesetre 1419-ben arról értesülünk, hogy Losonci László fiainak akaratára ellenére a füzéri jobbágyság előszeretettel használja a Pusztafaluhoz tartozó erdőket.⁵⁴ Úgy tűnik azonban, a polgárháború idején, vagy az után, a kérdéses település Füzérhez került, ahova egyébként – figyelembe véve a földrajzi viszonyokat⁵⁵ – inkább tartozik.

Kutlin és Vereng helyét pontosan meghatározni ma már nem lehet, ezért nem jelöltük a térképen. Vereng vámja feltehetőleg az uradalom határán, Kápolna környékén lehetett, Kutlin pedig Biste, Radvány, Vily környékén. Érdekes megemlítenünk Nagynémeti vámjának helyzetét. A térképen jól látható, hogy külön esik az uradalomtól, sőt maga a birtok nem része az uradalomnak, amiből a későbbiekben probléma is adódott. 1398-ban Perényi Péter székelyispán és két unokatestvére, Gergely és János Zsigmondtól adományul nyerte a kihalt Hernádi család birtokát, Nagynémetit.⁵⁶ 1412-ben Perényi Imre saját és rokonai nevében az egri káptalan előtt tiltakozott az ellen, hogy Perényi Péter nem engedi a vámot beszédni Nagynémetiben.⁵⁷ A helyzet Kenyhecnémeti megszerzésével változhatott, valamikor 1427 előtt. Az 1427-es összeírásban Perényi Imre fia János és Miklós fia Miklós portaszámaik alapján egynegyed-háromnegyed arányban osztottak az uradalmon.

A Hernád jobb partján fekvő Perény a család három ősbirtoka közül való, így a terebesi család annak csak egyharmadát birtokolhatta. Mivel a felosztás módjáról pontos információk nincsenek, ezért térképünkön az egész birtokot jelöltük. E birtok közelében fekszik Kácsik falu, ennek kiterjedését sem ismerjük. A tudatos birtokkoncentráció folyamatának jegyében a váruradalmon kívül álló települést 1423-ban a sárosi Újvár határában található Henning birtokra cserélték Imre fiai. Albert király adományainak egyike volt Vizsoly mezővárosa, mely több mint 30 portájával és vásárvámjával⁵⁸ növelhette a család jövedelmeit. Értékéről megközelítő adatot ad Pálóczi László országbíró ítéletlevele, mely egy 1423-as zálogszerződést is átír. A szerződés szerint Vizsoly és vámja a borsodi Emőd városával együtt 5000 aranyforintot ért Zsigmondnak.⁵⁹ A város igazgatása a közeli füzéri várból történhetett, ezért került itt tárgyalásra.

52 ZsO I. 158.

53 ZsO I. 1628.

54 ZsO VII. 646.

55 Részben bizonyítja ezt, hogy a trianoni határrendezést követően is Magyarország határain belül maradt.

56 1398. okt. 20. Adomány Perényi Simon és Imre fiainak fele-fele részben: ZsO I. 5536.

57 ZsO III. 3092. *Codex diplomaticus domus senioris comitum Zichy de Zich et Vásonkeő. A zichi és vásonkeői gróf Zichy-család idősb ágának okmánytára, I–XII.* Szerk. DÖRY Ferenc – KAMERER Ernő – LUKCSICS Pál – NAGY Imre – NAGY Iván – VÉGHÉLY Dezső. Budapest 1871–1931. (A továbbiakban: Zichy.) Zichy VI. 217., majd egy évvel később a probléma még nem oldódott meg: ZsO IV. 955., Zichy VI. 271.

58 WEISZ 2013. 436.

59 DL 71 976.

Az uradalom jelentősége a Perényi-birodalmon belül kettős volt. Egyik a vár erősítettségéből, védhetőségéből, elhelyezkedéséből ered. Egy hegyekkel övezett kisebb medencében épült a vár, országos utakról nem láthatóan, ugyanakkor egynapi járóföldre a családi székhelytől, Terebestől. A vár erősítésének fejlesztése közben mindig figyeltek arra, hogy ha mégis támadás érné, kifejezetten jól védhető legyen, szemben a sík földön fekvő székhellyel.⁶⁰ Éppen ezért a későbbi korokban bizonyítottan,⁶¹ de már feltehetően korábban is „tárházként”, menedékként szolgálhatott.⁶² Másik jelentősége az öt déli falu nagyságában rejlik, ahol az északi 146 porta mellé 128-at számoltak össze 1427-ben, ezzel pedig portaszámok tekintetében az uradalom között a középmezőnybe tartozik. Területén keresztül vezetett a Kassáról Abaújváron és Újhelyen át Leleszre vezető helyi kereskedelmi út, amelyhez kapcsolódóan kezdetben három, majd 1465-ben négy vám jövedelmét is élvezhette az uradalom. Ehhez járult még hozzá a későbbiekben további három, a Terebesi-medence felé vezető utakon szedhető vám, és a Szikszórol Kassára vezető országos kereskedelmi út és hadi út⁶³ mentén fekvő Nagynémeti vám. Más Perényi-birtokhoz nem tartozott ennyi vámhely, és ez országos viszonylatban is soknak számít. Bár adatokkal nem rendelkezünk a vámok mértékéről, számukból következően azonban jókora jövedelmet biztosíthattak uraiknak.

*A szinyei uradalom (Abaúj vármegye)*⁶⁴

Az uradalom Kassától keletre, az Eperjes–Tokaji-hegység nyugati oldalán az Ósva patak völgyében terül el, mely a Hernádba torkollik. A tartozékok közül Zsír, Kemence, Kelecsény és Bordafalva kivételével már az Árpád-korban létező települések voltak.⁶⁵ A termékeny völgy tette lehetővé Szinye számára, hogy mezőgazdasági termelésének köszönhetően elérje a mezővárosi méretet. Ez az utolsó olyan uradalom, amit a terebesi Perényiek együtt szereznek, a nikápolyi csatát követően Imre pohárnokmester, Miklós fiai László és Miklós, és János fiai kapják 1397-ben.⁶⁶ Eladományozása előtt királyi honorként tartották számon. A települések portaszámá-

60 A vár történetéről, régészeti feltárásáról, építéstörténetéről és erősítettségéről lásd SIMON Zoltán: *A füzéri vár a 16–17. században*. Miskolc 2000; FELD István – CABELLO, Juan: *A füzéri vár*. Miskolc 1980; és *Borsod-Abaúj-Zemplén megye várai az őskortól a kuruc korig*. Szerk. NOVÁKI Gyula – SÁRKÖZY Sebestyén – FELD István. Budapest–Miskolc 2007. 49–52. (A továbbiakban: BAZ megye várai.)

61 Szapolyai János 1526. november 10-i koronázása után Perényi Péter koronaőr Füzérre vitte a Koronát. Szerémi György után lásd FELD–CABELLO 1980. 57. Vö. BORI Imre: *Szerémi György emlékirataiból*. H. n. 1996. 63. (A továbbiakban: Szerémi.)

62 Perényi János öt alkalommal keltez a várból, DF 228 708., DF 285 007., DF 240 179., DF 242 414. és 1442. Febr. 22-én a polgárháború alatt is, mikor Pálóci Simonnal vívott magánharcot, DL 84 454.

63 DRASKÓCZY István: Sáros megye vámhelyei a 14. században In: *Tanulmányok Borsa Iván tiszteletére*. Szerk. CSUKOVITS Enikő. Budapest 1998. 49.

64 Vö. Adattár 4. táblázat és 4. térképvázlat.

65 GYÖRFFY 1987–1998.

66 Az adomány átírásánál csak Imre, a megerősítésben viszont már unokaöccsei is szerepelnek: SAP PP Drugeth No. 21., DF 209 838.

nak átlaga 1427-ben 18 volt, ami szintén említésre méltó. Az adományban szerepel Györke falu, amelyet 1427-ben már Ruszkai László birtokában találunk.⁶⁷ Nincs róla információnk egyelőre, miként szakadhatott ki az uradalomból, pedig 51 porta sorsáról döntöttek. Borda falva sorsáról sem tudunk semmit. Elképzelhető, hogy az adomány szerzése után jött létre és népesült be. Az uradalom jelentőségét emeli, hogy a Kassától keletre induló kereskedelmi helyi út az uradalmon keresztül, a patak völgyében fut végig, és Rozgonyt megkerülve csatlakozik az Eperjest Kassával összekötő nagy kereskedelmi útba.⁶⁸ Ennek köszönhetően Zsír már a 14. század végén rendelkezik vámszedő hellyel, Szinye pedig 1454–1455 között kaphatott hasonló jogot, hiszen az 1454-es szerződésben vámját még nem említik, az 1455-ös újadományban azonban igen. Az uradalom a portaszámok tekintetében a Perényi birodalomban az alsó középosztályhoz tartozott. Az 1427-es összeírásban Perényi Imre fia János és Miklós fia Miklós portaszámaik alapján egynyolcad-hétnyolcad arányban osztottak az uradalmon.

*A csorbakői uradalom és kapcsolódó birtokok
(Borsod-Abaúj-Szabolcs vármegyék)⁶⁹*

Csorbakő várának romjai Szuhogy község északi határában fekszenek a mai Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi területén a Rudabányai-hegység délkeleti oldalában. Szuhogy települést – és bár az oklevél nem említi, de a határában lévő vármotot – 1351-ben Perényi István, a terebesi ág megalapítójának fia, András cserélte el Ládi Csorba Miklós fia Domokostól. Ez volt a terebesi ág első saját birtoka. A várat már 1343-ban is romként tartják számon,⁷⁰ és a 14. század elején pusztulhatott el. Ormost, Nyáradot, Tövissest és Kelecsényt a Zsigmond elleni felkelés leverésében játszott szerepéért kapta Perényi Imre 1403-ban a hűtlenné vált Vadászi Imre birtokaiként Vadász, Jánosdi, Balázsháza és Németmező mellett. Szentmiklóshoz hasonlóan ez az uradalom is a Perényiek alatt vált egy egésszé, Csorbakő várának újjáépítésére Zsigmond külön oklevélben ad engedélyt 1403-ban, a két Telekest pedig az Imrefiak veszik zálogba 1425-ben. Szentmiklóssal ellentétben vélhetően el is indult az építkezés, hiszen a régészeti feltárások bizonyították a 15. század eleji épületrészek meglétét.⁷¹

A táblázatban felsorolt többi birtokot két külön csoportba oszthatjuk, s bár szorosan nem a csorbakői uradalom részei, igazgatásuk feltehetően ebből a várból történt, ezért itt tárgyaljuk őket. Az első birtokcsoportot a Perényi-ösbirtok, Detek és Perényi Péter egyik birtokszerzeménye, Selyeb alkotta 1403-ig, akkor egészült ki a va-

67 A térképvázlaton vízszintes vonallal jelölve.

68 DRASKÓCZY 1998. 56. Vö. GYÖRFFY 1987–1998: Abaúj megye térképe.

69 Vö. Adattár 5. táblázat és 5. térképvázlat.

70 AOKI. XXVII. 693.

71 ENGEL Arch. Csorbakő. A vár történetére és leírására lásd SZÖRÉNYI Gábor András: *Szuhogy – Csorbakő vára* (Castrum Bene Egyesület Hírlevele, 2003) (A továbbiakban: SZÖRÉNYI 2003a, SZÖRÉNYI Gábor András: *A csorbakői vár története 1648-ig*. Miskolc 2003 (A Herman Ottó Múzeum Évkönyve XLII.) (A továbbiakban: SZÖRÉNYI 2003b), BAZ megye várai 120–122.

dászi területekkel. Ide tartozott a zálogba vett Kendi, a Kurtyánért elcserélt Tengerfalva, az 1455 után megszerzett Kék. A másik birtokcsoport a Sajó és a Tisza egybefolyásánál jött létre Kisfalud központtal, ahol feltehetőleg rév működött. Ide számítható a kérészéletű Aranyos, és a feltehetően az Imrefiak által megszerzett birtokok, falvak és puszták, majd Albert király adományából Emőd mezővárosa. A három birtokcsoport ismert határu területe így meghaladta a 204 km²-t. Az uradalom mindvégig a család kezén marad egy átmeneti időszak kivételével, a Pálóci Simonnal vívott harc során váltságdíj fejében 1443-tól 1445-ig Pálóci használatában van.⁷²

Ez Perényi Imre első, rokonait kizáró birtokszerzeménye. Ezért sem meglepő, hogy várépítésbe kezdett, és a közeli Nyárádon 1408-ban pálos kolostort alapított.⁷³ Ennek a kolostornak adományozták fiai a kurtyáni birtokrészt, aminek megszerzéséért még Imre kezdte el a pereskedést.⁷⁴ Csorbakő várának birtoklástörténetével behatóbban Szörényi Gábor András foglalkozott. Ebben a munkájában veti fel – sőt kész tényként közli –, hogy Csorbakő Perényi Imre rezidenciája volt, és halála után fiai között felosztásra kerültek birtokai, Csorbakőt pedig István kapta.⁷⁵ Megállapításait azonban túl erősnek és hipotetikusnak érezzük, ezért nem is azonosulunk vele. Kijelenthetjük mindazonáltal, hogy érdemes lehetőségként elfogadnunk, hogy 1418 és 1428 között Perényi János és István saját családi ágának rezidenciájául Csorbakőt tekintette, magterületének pedig a kapcsolódó borsodi, szabolcsi és abaúji birtokokat.

*Az újbíri uradalom és kapcsolódó birtokok (Sáros vármegye)*⁷⁶

A kövár fából készült elődjét Ákos nembeli Mikcs építtette 1341 előtt Újfalú birtokon. I. Lajos 1342-ben megengedte, hogy kövarrá alakítsa át. Fiai, köztük Loránd örökölte, őt követték a tőle származó Újbíriak.⁷⁷ A család 1398-as kihalásával a királyra szállt, és rövid zálogbavételeket követően 1410-ben Lublóért cserébe adta Zsigmond Perényi Imrének. Az uradalom bővítésére utal Henning hozzácsatolása, és Olajpatak megszerzése vagy benépesítése. Az uradalom területe ekkor 174 km² volt, rajta 1427-ben 131 portával. 1444-ben a Giskra pártján levő várak között sorolják fel.⁷⁸ 1447-ben elfoglalták a Trczeska János vezette bratrik,⁷⁹ Perényi János ezért visszafoglalásához kér segítséget egy évvel később.⁸⁰ Nem tudjuk, hogy ekkor sikerült-e visszafoglalni. Az viszont biztosra vehető, hogy bár jog szerint őt illette a vár,

72 DL 13 846.

73 LUKCSICS Pál: XV. századi pápák oklevelei I–II. kötet. I. kötet: Budapest 1931–1938. 64. sz.

74 ZsO VII. 2215.

75 SZÖRÉNYI 2003b 187. Állításait nem hivatkozva, ezért visszakereshetősége nehézkes.

76 Vö. Adattár 6. táblázat és 6. térképvázlat.

77 ENGEL Arch.: Újbír.

78 Vö. TÓTH-SZABÓ Pál: *A cseh-husza mozgalma és uralom története Magyarországon*. Budapest 1917. 204.

79 Teleki X. 135.

80 IVÁNYI Béla: *Bártfa szabad királyi város levéltára. 1319–1526. I.* Budapest 1910. 504. (A továbbiakban: IVÁNYI Bártfa.)

jövedelmét csak nagy nehézségek árán hajthatta be mindaddig, míg a rabló testvériséget fel nem számolják az 1460-as évek elején.⁸¹

A jövedelemkiesés márpedig érzékenyen érinthette tulajdonosát. Újvár a 13. század végén a magyar–lengyel határt védő gyepű egyik kapuja volt. Vámját már az Árpád-korban szedték, feltehetőleg a „kapu” védelmére, később pedig a vár építésére. A 14. században a határ észak felé tolódott Palocsa váráig, de a Lengyelországot összekötő Eperjes–Kisszeben–Héthárs–Palocsa nagy út továbbra is a vár alatt haladt el a Tárca folyó völgyében. Jelentőségét tovább emeli, hogy nemcsak kereskedelmi, hanem hadi út is volt egyben, nem csoda hát, ha a bratrik szemet vetettek rá.⁸²

A vártól független birtok volt Kucsin, mely a Tapoly folyó völgyében feküdt a Bártfára vezető út mellett. A birtokösszeíró oklevelek kivétel nélkül az újvári uradalmat követően veszik lajstromba a településeit, ezért itt tárgyaljuk. Perényi Péter második szerzeménye, így a terebesi ág közös birtoka, 1427-ben Perényi Miklós neve alatt szerepel. Vámszedő hely nem volt, ezt a forrásokban egy alkalommal sem említik, de 1427-ben a maga 104 portájával nem elhanyagolható birtok. Területe 39,3 km² volt.

*A sztropkói uradalom (Zemplén vármegye)*⁸³

Az uradalom Zemplén vármegye északi részén terült el északnyugatról a Cudarok makovikai és lodoméri, keletről a Drugethek homonnai, délről pedig a Rozgonyiak csicsvai uradalmától határolva. Nyugati határát az Ondava folyó jelenti, bal partján alakult meg Sztropkó és Kékmező (Turány) település. Az Árpád-kor végéig Sztropkó jelentette az északi gyepűrendszer határát, így az uradalom kialakulása a 14. században történhetett meg párhuzamosan a terület benépesülésével.⁸⁴

Bár Borovszky Samu munkájában a Cudaroknak tulajdonítja a vár építését a tártárjárást követően, ennek írásos emlékéiről azonban nem tudunk.⁸⁵ A 14. század végén az Ákos nembeli Mikcsfi család kezén van az uradalom, 1398-as kihalásukat követően a királyra szállt. 1404-ben már a lengyel Balicki család birtokában van, 1410-ben azonban Zsigmond Újvári Miklós fia Lászlótól halálát követően hűtlenség okán adja Perényi Imrének.⁸⁶ Az adományokban várról nem esik szó. Az 1408-as adományígéret egyik példányának szövege Sztrupko opidum után „Thoporo castellum”-ot említ, az 1410-es adomány pedig csupán „Kekmezew fortalitium”-ot.⁸⁷ Az 1411-es várépítési engedélynek is két példánya maradt meg, az egyikből hiányzik a Kékmezőre történő utalás. A Thoporo névalak 1413-ban is visszaköszön, amikor

81 CSÁNKI 1890.

82 Vö. WEISZ 2013. 410–411. és DRASKÓCZY 1998. 50.

83 Vö. Adattár 7. táblázat és 7. térképvázlat.

84 Vö. GYÖRFFY 1987–1998: Abaújvármegye kialakulása.

85 BOROVSZKY Samu: *Magyarország vármegyéi és városai*. Budapest 1896.

86 Vö. ENGEL Térkép és ENGEL Arch.

87 Mályusz Elemér jegyzete szerint ZsO II. 6078.

először várnagyát említik.⁸⁸ Mindezt összevetve ezt a kiterjedt uradalmat egy központból irányítani kellett, jelentős castrum 1411 előtt nem állhatott sem Sztropkón, sem Kékmezőn, különben a források említették volna, továbbá Perényi Imre nem kért volna építési engedélyt. Annak tükrében, hogy két évvel később a Terebesen csaknem tíz évet várnagyként szolgáló miszlai Csontos Bertalant⁸⁹ ura sztropkói várnagynak helyezi át, azt sugallja, hogy az uradalom szervezésébe, vár építésébe fogtak. A későbbiekben csak 1443-ban említik újra Sztropkó várnagyát.⁹⁰

Az uradalom településeinek számának növekedéséből jól látszik a terület folyamatos benépesülése. A településnevek hangzása alapján nagy biztonsággal állíthatjuk, hogy a betelepülők zöme szláv eredetű volt. Gondot jelentett néhány névalak azonosítása, például az 1408-as felsorolásban négy olyan települést olvashatunk (Chenkerhaw, Novaknizna, Zalolousche, Rabonych), amit már 1430-ban, de később sem találunk. Ez azonban nem feltétlenül jelenti a települések megszűnését, elképzelhető, hogy csupán a nevük változott, vagy újratelepültek, viszont nagy biztonsággal nem rendelhető melléjük egy későbbi névalak sem.

Mezővárosi ranggal Sztropkó már az adomány idején, 1408-ban biztosan rendelkezett, és oppidumként tartják számon a későbbi források is. Vámját viszont csak 1408-ban és 1465-ben említik. A 14. századig vámszedőhellyel a Sztropkótól északra fekvő Sztrancsina rendelkezik.⁹¹ 1453-ban azonban harmincadhely.⁹² Az 1441-es zempléni adóösszeírás erre a járásra vonatkozó része nem maradt fenn, így portaszámairól tájékoztató adattal sem rendelkezünk. Területe 438 km² volt.

Gömör mezőváros és a kapcsolódó birtokok (Gömör vármegye)⁹³

Gömör mezővárosát és a hozzá kapcsolódó birtokokat Perényi Péter és Perényi Imre fiai, ifj. és id. János kapták Zsigmondtól 1430-ban. Tringli István ezt az adományt „gömöri terjeszkedésnek” nevezi.⁹⁴ Tényleges birtokbavételük azonban kétséges. Az 1430-as örökösödési szerződésben nem szerepelnek, ami érthető, hiszen négy hónappal később kelt a donáció. Az 1431-es kamarahaszna-összeírásban azonban Bebek Miklós nevén szerepel Gömör és Zabar is. A hiteleshelyi beiktatás megtörtént Gömör, Berzéte, Körös és Rudna esetében, a másik három faluban viszont ellentmondtak. Ennek ellenére 1454-ben és 1455-ben is listázták a birtokokat, szemben 1465-tel.⁹⁵ Ha tekintetbe vesszük, hogy ezek a területek nem egy vár köré szerve-

88 ZsO IV. 1783. Az oklevél 1414-ben kelt, de a panasz alapját képező hatalmaskodás 1413. Minden-szentek körül történt.

89 A nagykálói Kállay-család levéltára I. kötet. Bp., 1943. 525. és ZsO II. 3575.

90 IVÁNYI Bártfa 406.

91 Vö. WEISZ 2013.

92 CSÁNKI 1890.

93 Vö. Adattár 8. táblázat és 8. térképvázlat.

94 TRINGLI 1992. 181.

95 Tringli István szerint 1460-ban Szapolyai István és Rozgonyi Sebestyén kapja a birtokokat, TRINGLI 1992. 180.

zódtek, és a pelsőci Bebek-territórium közepén fekszenek egymástól elszigetelve, akkor ez nem is meglepő.⁹⁶

A legjelentősebb alkotóeleme ennek az adománynak kétségtelenül a Sajó menti Gömör mezővárosa. A Szepesség felé vivő főútvonal mellett fekvő várát I. Szent István király idején építhették mint határvárat, majd ispáni székhely lett.⁹⁷ Állandó sedriahely,⁹⁸ és heti vásártartó város.⁹⁹ Tőle északra szintén a Sajó völgyében Rozsnyó és Krasznahorka közelében egy tömbben helyezkedett el az Árpád-kori berzétei uradalom maradványa, Berzéte, Körös és Rudna település. Az uradalom tartozékai az évek alatt folyamatosan elszakadtak, és az említett Rozsnyó és Krasznahorka mellett folyamatosan csökkent jelentőségük. Rudna és Berzéte területén vas- és aranylelőhelyet ismertek, vagyis ezek a Perényiek első olyan birtokai, ahol nemesfémeket bányászhattak.¹⁰⁰ Berzéte mellett a 13. században várat is emlegetnek, melynek nyoma sem marad két évszázaddal később.¹⁰¹ 1427-ben összesen 88 portával rendelkezett az „uradalom”. A másik három település pedig jóval délebbre, egymástól is elszórva feküdt. Radnótfalva és Balázsfalva a Rima bal partján álltak a szécsi uradalom két végén, Zabar pedig Gömör megye legdélebbi csücskében árválkodott.¹⁰² Mindez egy erős igazgatási központ és egy erős megyei befolyás nélkül kevésbé gyümölcsöző javadalom.

*A füleki uradalom (Nógrád és Gömör vármegye)*¹⁰³

Fülek azon kevés várak egyike, amely már a tatárjárás előtt állt, sőt 1242 elejéig ellen is állt a mongol támadásoknak. Határjárását az Árpád-korból ismerjük. Eszerint az uradalom területe az Árpád-korban kisebb volt, nem terjedt ki a már létező Kovácsi, Garáb, Brezó településekre. Füleken kívül az uradalomban csak Sávoly és Bába volt lakott település. Az Ipoly forrásvidékénél fekvő terület csak az Árpád-kor után települ meg, hasonlóan a Guszona, Galamba, Rátka és Böjtfalva körüli területhez; mint birtok azonban már a 13. században a füleki uradalomhoz tartozott.¹⁰⁴

1320-tól királyi vár, Zsigmond 1390 körül adományozza el Jolsvai Leustáknak. 1427-től ismét királyi vár.¹⁰⁵ Erődítettége már a korban is jelentős, uradalmának nagysága a terebesivel vetekszik, bár portaszámait csak töredékesen ismerjük. Az uradalom az Ipoly folyó mellett terül el, két nagyobb egységre osztva. Az egyik az Ipoly forrásvidékénél a hegyek lábánál Hradistya központtal alakult ki. A másik pe-

96 Vö. ENGEL Térkép.

97 GYÖRFFY 1987–1998. II. 500.

98 CSUKOVITS 1997. 366. és 382.

99 ZsO IV. 553.

100 GYÖRFFY 1987–1998. II. 487., 518., 543.

101 Vö. ENGEL Arch.

102 A helyhiány miatt a térképvázlaton való feltüntetését mellőztem.

103 Vö. Adattár 9. táblázat és 9. térképvázlat.

104 GYÖRFFY 1987–1998: Nógrád vármegye.

105 Vö. ENGEL Arch.

dig a Fülek vára alatt mezővárossá nőtt hasonló nevű település körül elhelyezkedő falvak csoportja négy, Gömör megyébe átnyúló településsel (Guszona, Bucsony, Balogfalva, Böjtfalva). Az uradalom jövedelmeit három vásárvám gyarapította: Fülek,¹⁰⁶ Gömör,¹⁰⁷ a sági prépostság birtokában lévő honti Egeg¹⁰⁸ váma, továbbá a Nyitránál működő ipolyi rév váma és a gömöri hosszúaszói vám.

Az uradalmat először 1435-ben Zsigmond, majd 1438-ban Erzsébet adja zálogba a Perényieknek Jolsva várával együtt. A zálogbejegyzéseket követően úgy tűnik, örökül szerzik Alberttől egy évvel később Jolsva nélkül. Ettől kezdve minden birtokösszeíró oklevélben jelen van. Galamba és Kornalehota nem tekinthető új szerzeménynek, feltehetően a tárgyalt időszak alatt lett önálló település, „Zawoz” birtokot pedig nem sikerült azonosítani.

*Sárosi uradalom (Sáros megye)*¹⁰⁹

Abaúj megyéről való leválása előtt Sáros vára a sárosi erdőispánság központja volt,¹¹⁰ erődítetttségének mára megmaradt romjaiból ez jól látható. Később Sáros megye központjaként működik, javait a sárosi ispán élvezte. A vár volt hivatott, hogy a Tárca folyó völgyében futó nagy utat Eperjes felől védje. Korszakunkban végig kizárólagos sedriahelyként működik.¹¹¹ Az északkeleti országrész egyetlen olyan váruradalma, mely nem került ki királyi kézről, csak a Zsigmond-kor legvégén, bár csaknem felét darabonként eladományozták az uralkodók.¹¹² 1437-ben zálogba adja a király a richnói ágból való Perényi Miklósnak 900 forintért. Ugyanabban az évben a sóvári Soósok váltják ki és tartják meg a várat.¹¹³ Albert király ennek ellenére adta Perényi Jánosnak örökül 1439-ben, aminek következtében a sóváriak panaszt is tettek. Erzsébet királyné a panaszosoknak igazat adván felszólította Perényit, hogy a birtokbavétel előtt fizesse ki a Soósokat.¹¹⁴ Szűk három hónap múlva azonban ellentmondás nélkül történik meg az iktatás a szepesi káptalan előtt. Többet a sóváriak nem emelnek panaszt, így feltehetőleg a kért összeget megkapták. Sáros vára mellé Töltzét és vámját is megkapja Alberttől Perényi, amit V. László is megerősít 1453-ban. Ugyanakkor 1454-ben és 1455-ben nem találjuk a felsorolásokban, 1465-ben azonban ismét feltűnik mindkét település. Területük kiterjedését nem ismerjük, ezért csak helyüket jelöltük a térképen.

Sokáig Sáros várának hasznait nem élvezhette Perényi, az 1440-es krakkói követség során megszállhatott még társaival, de a nyár végén a területre megérkező Jan

106 WEISZ 2013. 165.

107 Lásd Gömörnél.

108 WEISZ 2013. 131.

109 Vö. Adattár 10. táblázat és 10. térképvázlat.

110 GYÖRFFY 1987–1998: Abaúj vármegye.

111 CSUKOVITS 1997. 382.

112 Vö. ENGEL Térkép.

113 ENGEL 1977. 147.

114 1439. júl. 5.: Panasz DL 57 691.

Jiskra feltehetőleg még ebben az évben elfoglalta,¹¹⁵ 1444-ben azonban már biztosan ő az úr Sárosban.¹¹⁶ 1446-ban és egy évvel később is visszaadását ígérte,¹¹⁷ de 1455-ben is még az ő kezén van, ezért külön oklevél születik Sáros újadományáról. Eszerint az uralkodó köteles megtéríteni azokat a költségeket, amelyek árán Perényi visszaszerzi a várat. Erre azonban a tárnokmester életében nem kerül sor, ugyanis csak Mátyás király jutott Jiskrával megegyezésre 1462-ben. 1465-ben lajstromba vették a várat és tartozékait, vagyis legkésőbb három évvel a Mátyás király és Jiskra közötti megegyezés után birtokba vehették Perényi János fiai.

Az uradalom stratégiai és hadászati jelentősége mellett nem csekély a hozzátartozó vámok jövedelme. Nagysáros települése ispáni székhelyként a 14. század elején és még 1417-ben is csütörtökönként hetivásárt tartott.¹¹⁸ Ezzel ellentétben a forrásaink nem emlékeznek meg vámjáról. A 13. században kialakult sárosi uradalomhoz tartozott eredetileg a töltszéki vám, ahová feltehetőleg Kapi eladományozása után került át a hivatal 1347 előtt. A kereskedőket erre az útra kényszerítették, hogy a vám lefizetése után halad hassanak tovább Bártfa és Lengyelország felé.¹¹⁹ Az eperjesi vám pontos meghatározása a források hallgatása miatt nehézkes. Feltehetőleg a sárosi uradalomhoz az itt szedett közlekedési vám tartozott, viszont sem a Tárca, sem a Szekcső folyón vert híd nincs megemlítve. Weisz Boglárka szerint feltehetően itt rév működött, ami lehetővé tette a városba történő ki- és bejutást. Az egyre növekvő szabad királyi, majd tárnoki város vására és földrajzi elhelyezkedése jelentős jövedelmet eredményezett az közlekedési vámból.

*Uradalmon kívüli birtokok*¹²⁰

Az ebben a táblázatban felsorolt három birtokot azért tárgyaljuk külön, mert egyik igazgatási központhoz sem tartozik szorosan, vagy hamar kiesik a Perényiek birtokából. Papi és Nyíregyháza (egy része) birtokokat 1403-ban kapja Perényi Imre Zsigmondtól, de mivel távoli és különálló birtokok a Batori család territóriumán belül, feltehetőleg hamar lemondanak róluk. 1426-ban még panaszt tesznek Nyíregyháza elfoglalása ellen,¹²¹ majd röviddel ezután maguk is hatalmaskodnak szomszédjaikon,¹²² és feltehetőleg Kállói Lökös Miklós orosi birtokát is innen kiindulva – talán egy korábbi sérelemért viszonzásul – háborgatják 1429-ben.¹²³ Papi azonban már az 1430-as összeírásban nem szerepel. 1454-ben pedig már Nyíregyházával sem ta-

115 TÓTH-SZABÓ 1917. 184.

116 TÓTH-SZABÓ 1917. 204.

117 TÓTH-SZABÓ 1917. 384.; Zichy IX. 169.

118 WEISZ 2013. 332., ZsO VI. 445.

119 WEISZ 2013. 403., DRASKÓCZY 1998. 48.

120 Vö. Adattár 11. táblázat.

121 LÁSZLÓ Géza: Nyíregyháza város történeti kronológiája a kezdetektől 1526-ig. In: *Szabolcs-szátmár-beregi levéltári évkönyv*, 11. (1995). 533. DF 221 644.

122 LÁSZLÓ 1995. 533. DF 221 673.

123 Lelesz III. 407.

lálkozunk. A Pest megyei Vidám településről csupán annyit tudunk, hogy 1430 előtt került a család birtokába, hiszen a Perényi család két ága közötti örökösödési szerződésben már szerepel.

BIRTOKLÁSTÖRTÉNETI ÖSSZEGZÉS

Szuhogy romos várától az arisztokráciáig

Fentebb egy középkori nemesi család másfél–két évszázad alatt megszerzett birtokainak leírását adtuk meg. Érdemes azonban a rendszerezett adatokat összegeznünk is. A Perényi család terebesi ágának első birtokát (Szuhogy) Orbánfi István fia András szerezte meg, majd a vagyongyarapodást testvére, Péter folytatta. Lajos király udvarában szolgált már biztosan 1359-től, ezt követően pedig különböző megbízásokat teljesít.¹²⁴ Munkáját jól végezhetette, mert sorra szerezte birtokait, Kucsin, Selyeb, Tengerfalva és más kisebb települések is ekkor kerültek birtokába. Erzsébet királyné – és a jelek szerint II. Károly is – megbízhatott benne, hiszen a szolgálataival¹²⁵ újabb birtokokra tett szert (Alsóregmec).

Jól látszik, hogy Péter szívós, hűséges és hosszú munka árán jutott el csaknem harminc év alatt a kisnemesek sorából a nagybirtokos réteg küszöbére, de így is a kevesek egyike lehetett. Ha Zsigmondnak nem lett volna szüksége gazdag támogatókra,¹²⁶ akkor feltehetően a család meg is rekedt volna ezen a szinten. Koronázása után nem sokkal később azonban Szentmiklóst engedi át Péternek, majd Mária királynőtől kapja Terebes adományát, amelyet Zsigmond pár nappal később megerősít, és egyúttal kinevezi Pétert diósgyőri várnagynak. A király ezekkel azonban már nem Péter hűségét előlegezte meg, hanem három felnőttkorú fiát, akik Péter 1388-ban bekövetkezett halála után átvették a stafétát. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a király 1388–1389-ben uradalommá fejleszti a Perényiek beregi birtokát, és egy újabb várat adományoz nekik immáron Abaújban (Füzér), amit egyesíthetnek már meglévő birtokukkal.

Fontos kiemelni, hogy a családból alig három év leforgása alatt közép-birtokból két vár és három uradalom fölött rendelkező nagybirtokos lett. Cserébe Péter fiai a zsigmondi kormányzat kiépítésében oroszlánrészt vállaltak mind regionálisan,¹²⁷ mind a királyi tanácsban;¹²⁸ a nyalábi ágból származó Perényi Péter mellett az északkeleti országrész irányítói. Miklós jó katonának is bizonyult, ezért külön

124 1360-ban regéci várnagy, 1362-ben csejteji várnagy, 1363-ban abaúji ispán és jeszenői várnagy, 1374–1375 között barsi és turóci ispán, 1377–1380 között ismét regéci várnagy. ENGEL Arch.

125 1382-ben árvai várnagy, ENGEL Arch.

126 ENGEL 1977.

127 Miklós: 1388-ban diósgyőri várnagy, 1388–1390-ben abaúji, borsodi és zempléni ispán, 1395–1396-ban ismét borsodi ispán. János: 1394–1396 között abaúji ispán. Imre: 1388-ban diósgyőri várnagy. ENGEL Arch.

128 Miklós: 1387–1390 között pohárnokmester és relator, 1390–1391-ben szörényi bán. János: 1390–1396 között pohárnokmester. ENGEL Arch.

adományban részesíti az uralkodó, Újhely várát és Szinát kapja 1390-ben és 1392-ben.¹²⁹ Zsigmond ezzel a lépéssel egyúttal kiemelte Miklóst a testvérei közül. Önálló tulajdonnal rendelkezett, az abból eredő hasznot nem kellett mással megosztania, ezzel megalapozta társadalmi és jogi önállóságát.¹³⁰ Ennek függvényében a szörényi bán új birtokán saját rezidenciát rendezett be, melyre jól utal a „pataki” előnév.¹³¹ A család dinamikus menetelésében hatalmas törést jelentett a nikápolyi csata, a harctéren maradt Miklós és János is. Ezzel a legkisebb testvér lett a család feje, bár Miklós és János is két-két fiút hagyott maga után.¹³² A veszteségekért kárpótlásképpen együtt kapják adományul a színeki uradalmat 1397-ben.

Nikápolyt követően a család bérelt helyét a királyi udvarban Imre töltötte be.¹³³ Mindemellett a régió kormányzásában is kivette szerepét.¹³⁴ Az 1401–1403 közötti felkelésben így feladatát ellátva Zsigmondért harcolt a felkelők ellen. Pályája a felkelés leverésétől kezdve meredeken kezdett ívelni. Az 1403 novemberében megtartott országgyűlésen az elsők között részesült birtokadományokban, és az őt támogató familiárisokról sem feledkezett meg.¹³⁵ Saját magának a hűtlen Vadászi Imre birtokait kérte, akarata pedig találkozott Zsigmonddal. Családja már régtől fogva rendelkezett birtokokkal a térségben, Zsigmond pedig egy erős éket verhetett a felkelésben szintén részt vevő Bebekék és szövetségeseik közé.¹³⁶

Az uralkodóhoz fűződő viszonya egyre szorosabbá vált. 1405-től a titkos kancellári tisztelet haláláig viselte, lényegében Zsigmond jobb kezeként dolgozott. Diplomáciai küldetéseivel Zsigmondtól 1410-ban újabb adományokat csikar ki, két újabb uradalommal gyarapítja birtokállományát. Újvár adománya Sáros megyében a feszült lengyel–magyar viszonyt figyelembe véve ismét mindkét fél célját szolgálhatta. A Sztropkó város központú uradalomban pedig hamar fejlesztéseket kezdeményez. Nem sokkal várépítési engedélyét követően 1413-ban már kipróbált familiárisát állítja az élére várnagyként. Újabb birtokokhoz már nem jut életében, de így is kimagaslóan bőkezűen bánt vele királya. Ugyanis apja és testvérei birtoknyerése Zsigmond kezdeti birtokpolitikájának részeként valósult meg, Imre 1410-es szerzeményei már fehér hollók országos viszonylatban.¹³⁷ Kiterjedt abaúji, borsodi és zempléni birtokai ellenére ispáni tisztelet 1404 után nem viselt. Ezeket az ispánságokat 1409-ig Garai Miklós nádor viselte, majd Zemplén megyében a nyalábi ágból való Perényi Péter, Abaúj és Borsod megyében pedig Pálóci Máté és testvére, Imre töltötte be ezt a tisztséget az 1420-as évek közepéig.¹³⁸ Perényi örökbirtokai nagy

129 ZsO I. 1674., 2563., 2639.

130 ENGEL Pál: Birtokosztály és családképződés. In: ENGEL Pál: *Honor, vár, ispánság. I. m.* 625–637. (A továbbiakban: ENGEL 1999.)

131 ENGEL Arch.

132 Lásd Adattár Leszármazási tábla.

133 1397–1404 pohárnokmester, ENGEL Arch.

134 1397–1404 között abaúji és 1402–1404 között borsodi ispán, ENGEL Arch.

135 Csontos familia: ZsO II. 2635., 2734.; Csebi Orosz familia: ZsO II. 2758.

136 Vö. C. TÓTH Norbert: *Szabolcs megye működése a Zsigmond-korban*. Nyíregyháza 2008. 41–42.

137 Vö. ENGEL 1995. 458–459.

138 ENGEL Arch.

hatalmat biztosítottak számára a térségben, az uralkodó nem kívánta ispáni tisztségekkel és a hozzátartozó honorral ezt még növelni. Bár hozzá kell tennünk, hogy Zsigmond kezdeti adományozó hajlama Zemplénben teljesen, Abaújban pedig részlegesen felszámolta a királyi birtokokat. Jelentős váruralalom Abaújban 1422-ig (Regéc), Borsodban (Diósgyőr) viszont a korszak végéig megmaradt.

Ispáni tisztséghez hasonlóan az 1410-es években jelentős adományokat már nem kapott az uralkodótól, vagyonát azonban így is igyekezett gyarapítani. A fennmaradt okleveles anyagból kiderül, hogy szomszédjai megsínylették a befolyásos báró közelségét. Elsősorban a Terebeshez közel eső Mérk¹³⁹ és Miglész¹⁴⁰ nemeseinek birtokait igyekezett magának megszerezni, vagy tulajdonosait a saját szolgálatába állítani. Hat évvel a kancellár halála után a csicseri nemesek tesznek panaszt Imre ellen, miszerint bizonyos „zavaros időkben” Nagyhalász birtokukra vonatkozó okleveleiket erőszakkal elvette, és fiaai azóta is jogtalanul bírják a nevezett területet.¹⁴¹ Mindezek tudatában nem meglepő, hogy a közeli Vitányiak, Izsépiek, Pelejteiek, Cselejek, Sztáncsiak, Kozmafalviak, Azariak és Imregiek Perényi-familiárisok.¹⁴²

Az erőszakos vagyonszerzésen kívül törvényes úton is igyekszik regionális befolyását erősíteni. Osztályos rokonától, a richnói családból származó Perényi Gergelytől vejeitei birtokrészét veszi zálogba 1411 előtt. Zálogszerződést köt a jászói konventtel 1415-ben az abaúji Kendire. Familiárisainak különböző kegyeket eszközöl ki az uralkodónál. Alpohárnokmestere testvérét, Csebi Orosz Miklóst kinevezeti leleszi prépostnak.¹⁴³ Ugyanők birtokokat kapnak 1406-ban,¹⁴⁴ Zsigmond címeradományt tesz Bázelben miszlai Csontos Bertalannak és Ronyvai Balázsnak, Perényi két familiárisának.¹⁴⁵

Nikápoly után jól látszik, hogy a család legsikeresebb tagja Imre volt.¹⁴⁶ Jogosan vethetjük fel a kérdést, hogy testvéreinek fiaai ez alatt a több mint húsz év alatt mit csináltak? Pataki Miklós bán fiaai, Miklós és László 1409-től az aula tagjai,¹⁴⁷ birtokot azonban nem kaptak, tisztséget pedig nem viseltek. János fiaai közül Lászlóról 1398-ban hallunk utoljára, Miklósról alig tudunk valamit, utolsó említése 1419-ben történik.¹⁴⁸ Vagyis kijelenthetjük, hogy a család többi tagja Imre árnyékában élt. Zsigmond tehát nem az egész családot kívánta patronálni, a tisztségek és adományok

139 ZsO V. 2260.

140 ZsO IV. 1783. és ZsO V. 1324.

141 ZsO XI. 1373.

142 Mind környékbeli birtokosok, vö. ENGEL Térkép. Vitányi Mátyás és testvérei Perényi János fia Miklós familiárisai, ZsO V. 489. Izsépi András füzéri várnagy, Pelejte Vencel és Cseleji János Perényi Miklós zempléni alispánjai, Sztáncsi Mikós Perényi Imre fia János alasztalnokmestere, majd Kozmafalvi Pállal zempléni alispánja, Azari János János terebesi várnagya, Imregi „Farkas” Dénes János altárnokmestere. Vö. ENGEL Arch.

143 ZsO II. 3958. és 4200.

144 ZsO II. 4448. és 5119.

145 ZsO VII. 2032. DL 50517. *Századok* 9 (1875) 274, reg. – Turul IV (1886). 162, címerképpel.

146 CZEGLÉDY Ilona: *A kurutyáni pálos kolostor*. Miskolc 1988. 224. (Herman Ottó Múzeum Évkönyve XXV–XXVI.)

147 ENGEL Arch.

148 Lásd Adattár Leszármazási tábla.

csak Imre személyének szóltak. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy a később lovászmester és Vág-menti kapitány Miklós fia Miklós is csak Imre halála után kap lehetőséget királya iránti hűsége bizonyítására 1418-ban.¹⁴⁹ Kétség nem fér hozzá, hogy apja birtokaiért és a testvéreivel együtt szerzett birtokok sorsáért elsősorban ő felelt.¹⁵⁰ Hogy Miklós milyen arányban osztozott Imre fiaival a birtokok jövedelmében, az egy külön tanulmányt érdemelne, az elemzéshez a terjedelmi keretek itt nem adnak lehetőséget. Kérdésként merülhet fel az is, hogy a család rezidenciája egyértelműen Terebesen működött 1418 és 1428 között, vagy a megosztva birtokolt uradalom helyett az unokatestvérek a saját jogon birtokolt uradalmakon rendeztek-e be saját rezidenciát Csorbakőn és Patakon. Rezidenciaelemzésünk szintén túlfeszítené jelen tanulmányunk kereteit, ezért azt máshol végezzük majd el.

Az azonban témánkhoz tartozik, hogy Perényi János és István a saját jogon bírt uradalmakat igyekeztek birtokcserékkel, zálogosításokkal fejleszteni (Henning, Alsó- és Felsőtelkes). Más módon ugyanis birtokokhoz nem juthattak, az uralkodó adományozó hajlama uralkodásának második felében alábbhagyott, és ez jól látszik a Perényiek esetében is. Miklós a Vág völgyében nyert ispánságokon kívül örökadományt nem nyert. Így jóformán tíz év után szinte változatlan összetétellel egyesültek Perényi János és István kezén a terebesi ág közös birtokai 1428-ban.¹⁵¹ Adományt csak 1430-ban Gömörben a nyalábi ággal közösen szereztek a testvérek, ennek kétes jelentőségéről már fentebb szóltunk. Ezenkívül Zsigmond idejében csak zálogjogon juthattak újabb birtokokhoz, először 1435-ben Fülek várához. Ebből a zsigmondi arisztokrácia egyfajta birtokgyarapítási technikáját olvashatjuk ki. Vagyis ha örökadományt nem kaphattak, birtokcserékkel, örökösödési szerződésekkel, közös birtokszerzésekkel növelhették birtokaikat. A zálogvétel útján való használatba vétel Zsigmond alatt különösen jó megoldásnak tűnhet. Láthattuk ugyanis, hogy a csorbakői várhoz tartozó Telekes települések esetében gyakorlatilag megvásárlást, Fülek esetében pedig hosszú távú befektetést jelentett a zálog.

Zsigmond és Perényi István halálát követően Jánost Albert király a térségben kiemelkedő adományokkal látta el az 1438–1439-es években. Ezekkel az adományokkal Perényi János az ország hetedik legnagyobb birtokosaként nézhetett szembe az 1440-től kezdődő polgárháború viszontagságaival. Birtokai igencsak veszélybe kerültek ez idő alatt. 1442–1443-ban Pálóczi Simon és László kezelésébe került Csorbakő és Füzér, amelyeket csak 1445-ben, a viszonyok rendezését követően kapott vissza. Sáros várat azonban már életében csak vendégként látogathatta, 1440-től Jiskra kezére került, s ehhez járult Újvár elvesztése is, ami még súlyosabban érintette Perényi jövedelmeinek alakulását. Jogilag Perényit illetve mindkét uradalom, élete hátralévő részében ezek visszaszerzésére törekedett. Véleményünk szerint ez nagyban meghatározta országos politikai tevékenységét, de ennek bizonyítása és kifejtése egy másik tanulmányunk tárgya lesz. 1458-as halálakor azonban örökölt és szerzett birtokait a két említett uradalmon kívül fiaira hagyta, amihez még életében, vagy a

149 Pataki Miklós máramarosi ispán 1418. június 20-tól. ENGEL Arch.

150 Vö. 11. térképvázlat.

151 Vö. 12. térképvázlat.

halálát követő hét évben további falvakat, kisebb birtokokat csatoltak elsősorban Zemplén, Abaúj és Szabolcs megyében, igaz, Gömör mezővárosa és a kapcsolódó birtokok 1465-ben már nem kerülnek bele az újadományba. Ekkor szám szerint a következőképpen alakultak a terebesi Perényi-birtokok:

Uradalmak	Castrum	Oppidum	Villa	Tributum	Preadium
9 ¹⁵²	7 ¹⁵³	8 ¹⁵⁴	150	26	7

Ezzel pedig a Perényi család terebesi ágának birtokai elérték az eddigi legnagyobb kiterjedést.¹⁵⁵ Ezt a birodalmat csak a Vitéz-féle összeesküvést követő bosszúhadjárat érintette jelentősen, akkor azonban csaknem felére apadt kiterjedése.¹⁵⁶

ÁDÁM NOVÁK

152 Uradalmak: szentmiklósi, terebesi, füzéri, szinyei, csorbakői, újvári, sztropkói, füleki, sárosi.

153 Várak: Terebes (Parics), Füzér, Csorbakő, Újvár, Sztropkó (erősség és várnagy), Fülek, Sáros.

154 Mezővárosok: Szentmiklós, Terebes, Vizsoly, Szinye, Emőd, Sztropkó, Fülek, Nagysáros.

155 Vö. 12. térképvázlat.

156 Vö. TRINGLI 1992.

ADATTÁR

*A Perényi család terebesi ágának leszármazási táblája*¹⁵⁷

Orbán 1271				
János nyalábi ág (hároí) (leszármazottai máig élnek)	Miklós rílmói (karászi) ág (nemesi) (†1514-ben)	Márta	István terebesi ág (uádori) (†1567-ben)	
János	Miklós	Péter	András	Imre
		1356–†1388. márc. 29. e.	1353–1374	1353
pataki Miklós bán				
1374–†1396. szept. 28. Nikápoly	1374–†1396. szept. 28. Nikápoly		Imre kancellár	
◊ Mikcsfi Margit 1390–1421	◊ Anna 1426		1374–†1418. júl. 25. e	
			◊ [Várdai] Katalin 1418	
	László 1398	Miklós 1405–1419 ¹		
	Jakab	Katalin	id. János	István
1398–†1428. aug. 9. e	1400 ² –1425 ³	1418–1428	1408–†1458. jún. 24. ⁶	1408–†1437
lovászmester	◊ Katalin 1428	◊ Bazini György †1426	tárnokmester	
◊ Rozgonyi Hedvig 1428–1440			◊ Kórogyi Katalin 1450–1463	
	László	Miklós	Péter	Ilona
	1445 ⁷ –†1487. szept. e.	1450–†1483. dec. 15. e.	1454–1471	1445 ⁸
	◊ Újlaki Orsolya 1476	◊ 1. Veronika		
		◊ 2. Csaholyi Borbála 1480		◊ Pálóci István

¹ ZsO VII. 646.
² ZsO II. 740 Vö. Fejér X/3. 238., reg.
³ ZsO XII. 1069.
⁴ ZsO II. 740 Vö. Fejér X/3. 238., reg.
⁵ ZsO II. 940 Vö. DL 7645.
⁶ A terebesi római katolikus templomban található sírköve szerint 1458. június 24-én huuyt el. Vö. ENGEL–LÓVEL–VARGA 38.
⁷ DL 13 846.
⁸ DL 13 846.

157 A táblához ENGEL Gen. ábráját vettem alapul, a kiegészítéseket jegyzetekkel jelöltem.

URADALMAK TARTOZÉKAI

1. TÁBLÁZAT

Szentmiklósi uradalom (Bereg megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1387) ¹⁵⁸	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (UA) ¹⁵⁹
Szentmiklós mezőváros	oppidum Zouolya-zenthmyklous	Zolwa-zenthmiclos	oppidum Zenthmiklos	oppidum Szentmiklós	oppidum Zenthmyklos cum tributo	Чинадійово (Csinagyijovo)
Nagyvereczke falu	utraque Werechke (1387) ¹⁶⁰	Budawereczke	Vereczke	Verecske	Felswwereczke cum tributo	Верхні Ворота
Kisvereczke falu		alteram Vereczke	alia Vereczke	alia Verecske	Alswereczke cum tributo	Нижні Ворота
Polhorén falu	Pachhran (1388) ¹⁶¹	Pothoran	Pothhoron	Pathonay	Podhren	Мукачеве – Підгородська
Kölcseény falu	Kwchen (1387) ¹⁶²	Kelczen	Kewlehen	Kelechen	Kewlthen cum tributo	Кольчино
Ökörmező falu		Ewkermezew	Okor-mezew	Ökörmező	Ewkewr-mezew	Воловець
Szolyva falu		Zolwa	Zolwa	Salva	Zolwa cum tributo	Свалява
Repede falu	Repede (1387)	Repede	cum aliis pertineritis	cum aliis pertineritis	Repede	Бистриця
Palozalja falu		Palazalia			Palazalya	Підполоззя
Galambos, Holubinna falu		Holobinna	ad dictum oppidum	ad dictum oppidum	Hwluobyna	Голубине
Hársfalva, Nelepina falu		Nelepina			Nelypyna	Неліпино
Sztroja falu		Stroya-falua	Zenthmiklos	Szentmiklós	Stroyasalwa	Стройне
Szuskó falu		Swzko	spectarum	spectarum	Swsko	Суськово
Duszina falu			Drisona	Dusna	Dwsyna	Дусино
Martinka falu					Marthyncza	Мала Мартинка
Nagyalmás falu					utraque Almamezew	Яблунів
Kisalmás falu						Залужжя
Kispálos falu					Panalay	Павлово

158 1387. máj. 10. Adomány: DL 7319., ZsO I. 63.; Iktatóparancs: ZsO I. 320.

159 A tartozéknevek mai megfelelőjére lásd MOLNÁR József – MOLNÁR D. István: *Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében*. Beregszász 2005. (A továbbiakban: Kárpátalja.)

160 1387. máj. 27. Adományként a munkácsi uradalomból Repedével együtt: ZsO I. 75.

161 1388. dec. 2. Adományként a munkácsi uradalomból: C. TÓTH 2005. 18–19. Vö. ZsO I. 1275.

162 1387. nov. 6. Adományként a munkácsi uradalomból: ZsO I. 278. Iktatóparancs: ZsO I. 320. Meg erősítés: ZsO II. 4489.

2. TÁBLÁZAT

Terebesi uradalom és kapcsolódó birtokok (Zemplén megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1387) ¹⁶³	1430	1441	1454	1455	1465	Porta-számok 1441	Tartozék mai neve
Terebes vár, mezőváros és vám	castrum Therebes	castrum Therebes	Felse-thebes Also-thebes	Therebes castrum, oppidum, cum tributo	Therebes castrum, oppidum, cum tributo	Therebes castrum, oppidum, cum tributo	78 143	Trebišov és rom uo. (SK)
Vécse falu	(...) sicum	Weche	Veche	Wecze	Vécse	Weche	38	Vojčice (SK)
Ruszkafalu	universis,	Rwzka	Nagy-ruska	Ruska	Ruszkafalu	Nag-hruska	38	Veľký Ruskov (SK)
Valyonfalufalu	siuis villis	Valyon	Valon	Valyon	Valyon	Walyon	50	elpusztult
Hradisafalu	tributo, juribus (...)	Hradzicza	Hradischa	Haradistha	Haradis-csa	Hara-dystha	9,5	Zemplínské Hradište (SK)
Pericsfalufalu		Paricz	Parych	Parizch	Parics	Parych	8	elpusztult
Velejte 1/3 falu ¹⁶⁴		Velethe	Velethe maioris Velethe minoris	Velethe	Velethe	Welethe	23 16	Veľ'aty (SK)
Izsépfalu			Iseep			Isyp	4	Nižný Žipov (SK)
Olaszifalu	Olazy (1403) ¹⁶⁵	Olazy		Olasy	Olaszy	Olazy		Bodrog-olaszi
Sárafalu és vám		Saara		Sara cum tributo	Sára cum tributo	Sara cum tributo		Sárazsádány
Berettő						Berethe		Bracovce (SK)

163 1387. júl. 13. Zágráb. Mária királyné szolgálataiért Perényi István fia Péter mesternek és az ő fiainak, Miklósnak, Jánosnak és Imrének adja szolgálataiért Terebes várát és tartozékait. SAP PP Drugeth No. 14., DF 209 831., majd 1387. júl. 31. Zágráb közelében táborban. Zsigmond király ugyanilyen adománya átírásban az 1405. jún. 22-i oklevélben: SAP PP Drugeth No. 19. DF 209 837. Vö. ZsO I. 162.

164 Az adománylevél nem ismert. 1411-ből maradt fenn Perényi Imre elismervénye, melyben nyugtatja a richnói ágból származó Perényi Gergelyt a Velejtéért korábban adott zálogösszeg visszaadásáról. ZsO III. 1008. Az 1430-as nyalábi és terebesi Perényi ágak örökösödési szerződésében mindkét fél-nél szerepel Velejte. Ezek szerint mindhárom ág birtokában állt, vagyis a birtokosztályok szétválása előtt nyerhették a 14. század elején.

165 1403. dec. 19. Zsigmond. király iktatóparancsa Lelesz II. 128.; 1403. okt. 10. Tiltakozás: ZsO II. 7117.; Zsigmond király levele a nádorhoz és országbíróhoz ZsO II. 7842.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1387) ¹⁶³	1430	1441	1454	1455	1465	Porta-számok 1441	Tartozék mai neve
Cselej falu						Cheley	35, ebből 9 szabad	Čelovce (SK)
Karos falu						Karos		Karos
Pelejte falu						Pelehthe	15 és 5,5	Plechotice (SK)
? (Zemplén)						Vadi		?

3. TÁBLÁZAT

Füzéri uradalom és kapcsolódó birtokok (Abaúj megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1389) ¹⁶⁶	1427	1430	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve
Füzér vár	castrum Fyzer		castrum Fyzir	tributum (...) Fyzer	castrum Füzér	castrum Fyzer		vár Füzér területén
Füzéralja falu és vám	Waralya, Fyzer cum tributo	Fyzer	Ffyziralia	Fyziralya	Füzérallya	Fyzer cum tributo	16	Füzér
Komlós falu és vám	Kumlos cum tributo	Komlos	Comlos	Kolmlós cum tributo	Komlós cum tributo	Komlos cum tributo	11	Füzérkomlós
Nyíri falu	Nyrry	Nyry	Nyri	Nyry	Nyry	Nyry	29	Nyíri
Kápolna falu	Kapolna cum tributo	Kapolna	Kapolno	Kapolna	Kápolna	Kapolna cum tributo	8	elpusztult
Biste falu	Bysche	Byzthe	Byste	Byste	Bysthe	Bysthe	10	Byšta (SK)
Pusztáújfalu falu	Puzta-wyfalw			Pustha-falw	Pysta-falwa	Puztafalw	12	Pusztáújfalu
Radvány falu	Radwan	Raduan	Radwan	Radwan	Radvan	Radwan	11	Füzér-radvány
Kajata falu és vám	Karecha	Kaytha	Kaytha	Kayatha cum tributo	Kajatha cum tributo	Kayotha cum tributo	17	Füzér-kajata
Pálháza	Palhaza	[P]al-haza	Palhaza	Palhaza	Pálháza	Palhaza	13	Pálháza
Vereng vám	tributum Werengh			tributum Vereng	tributum Verenye	tributum Wereng		elpusztult

166 1389. febr. 2. Adomány átírásból: DL 7480.; Ua. Iktatóparancs az egri káptalan 1389. febr. 27-i okleveléből: DL 7479. ZsO I. 915.; 1405. aug. 133. Megerősítés: ZsO II. 4095.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1389) ¹⁶⁶	1427	1430	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve
Nagynémeti vám	tributum Kuzep-nemphy			cum tributum Nag-nemphy	tributum in Nagy-Nemthyben	tributo in Nag-nemphy		Tornyos-németi
Alsóregmec falu és vám	Alsoreb-nech (1386) ¹⁶⁷	Alsow-redmech	Alsored-mecz	Also-redmecz cum tributo	Also-Rednecz cum tributo	Also-redmecz cum tributo	29	Alsó-regmec
Felsőregmec falu		Felsow-redmech	Felsse-redmecz	Felsw-redmecz	Felső-Rednecz	Felsew-redmecz	23	Felső-regmec
Mátyásháza falu		Mathyas-haza	Mathias-haza			Mathyas-haza	8	Felsőregmec része
Víly falu és vám		Wyl	Wil	Vyl cum tributo	Vil cum tributo	Wyl cum tributo	27	Vílyvitány része
Mikóháza falu		Myko-haza	Myko-haza	Myko-haza	Mikohaza	Myko-haza	33	Mikóháza
Kutlin falu	Kwtlyn (1410) ¹⁶⁸			Khutlin	Kuthyn		7	elpusztult
Perény 1/3 falu (Abaúj)	Peruen ¹⁶⁹	Peren	Perem	Peren	Peren	Peren	24	Perín (SK)
Kácsik falu (Abaúj)	Kwchyn (1411) ¹⁷⁰	<i>Elcserélve Henningért 1423-ban¹⁷¹</i>						Buzica része (SK)
Kenyhec-németi falu (Abaúj)		Fel-nemphy	Nemphy	[Ne]mphy	Nemthy	Nemethy	30	Kechnec (SK)
Vízoly mezőváros és vám (Abaúj)	Wyzol (1438) ¹⁷²			oppido Vysol cum tiburto	oppido Visoly cum tributo	Wysol cum tributo	31	Vízoly

167 A patoki vártól elszakított birtokra minden bizonnyal Károly király és Mária királynő is adományt adott. Károly: 1386. jan. 28. Iktatás: DL 7190. Kiadása HO VII. 392. sz., Mária: 1386. febr. 5. Adomány: DL 24 690., 1386. febr. 19. Iktatóparancs: DL 7192. Vö. SÜTTŐ Szilárd: Volt-e kettős uralom Magyarországon Kis Károly országlása idején? (Válasz Bertényi Ivánnak). *Aetas* 21 (2006). 2–3. sz. 238. Egy kétes eredetű adománylevél is fennmaradt Károlytól: DL 7199. Kiadása: Hazai okmánytár: Codex diplomaticus patrius. I–VIII. Szerk. IPOLYI Arnold – NAGY Imre – PÁUR Iván – RÁTH Károly – VÉGHÉLY Dezső. Győr 1865–1891. (A továbbiakban: HO.) HO VII. 393. sz. Az oklevelet kiadó Nagy Imre megjegyzi: Az oklevél kelte feltűnő, hiszen II. Károly február 24-én meghalt. Alsóregmeczcel együtt kapta Perényi Felsőregmeczet és Vílyt. Vö. ZsO I. 227., és feltételezhetően Mikóházát és Mátyásházát is, ugyanis ezek csak a Perényiek kezén egyesülnek a füzéri uradalommal. Vö. ENGEL 1995. 23. sz. jegyzet.

168 1410. dec. 24. Zsigmond a birtok megőrzésére szólítja Perényit: ZsO II. 8104.

169 A Perényi család őseinek, Orbánnak birtokába kerül feltehetően az 1260–70-es években. Bővebben lásd a csorbakői uradalom Detek jegyzetben.

170 1411. jan. 29. Adomány: ZsO III. 96.; 1411. ápr. 5. Iktatóparancs: ZsO III. 313.; 1411. júl. 4. Az adomány, az iktatóparancs és a beiktatás átírása: ZsO III. 647.

171 1423. ápr. 27. Cseremegállapodás: ZsO X. 466.

172 1438. febr. 15. Adomány Emőddel együtt: DL 71 976.

4. TÁBLÁZAT

Szinyei uradalom (Abauj megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1397) ¹⁷³	1427	1430	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Szinye falu és vám	Zvinic cum tributo	Syna	Swinye	Swynye	<i>oppido</i> Swynye cum tributo	Swynye cum tributo	70	Svinica
Alsókemenence falu	Kemenche	Alsowkemenche	Kemenche	Kemecze	Kemencze	Kemecze	31	Nižná Kamenica
Böd falu	Bud	Bwd	Bewth	Bewd	Beöd	Bewd	30	Bidovce
Kelecsény falu	Kelechen	Kelechen	Kelechen	Kelechen	Kelechey	Kelechen	10	Košický Klečenov
Csákány falu	Chakan	Chakan	Chakan	Chakan	Chakan	Chakan	20	Čakanovce
Nagybátyok falu	Baayg	Nagbadyok	Nagbathk	Nagbayk	Nagybayk	Nagbaghk	22	Bačkovík
Kisbátyok falu	alterum Bayg	Kussbadoch	Kysbath	Kisbayk	Kisbayk	Kysbaghk	5	elpusztult
Zsír falu és vám	Syr cum tributo	Gyr	Syr	Gyr cum tributo	Sir cum tributo	Syr cum tributo	12	Zírovice
Ránk falu	Rank	Rank	Rank	Rank	Rank	Rank	25	Rankovce
Györke falu	Gyurke							Žurkov
Bordafalva falu		Bordafalva	Bordofalva	Bordafalva	Bordafalva	Bordafalva	10	puszta Košický Klečenov mellett
? Birtok						predium Ferthewskropaya		?

173 1397. júl. 29. SAP PP Drugeth No. 21., DF 209 838.

5. TÁBLÁZAT

*Csorbakői uradalom és kapcsolódó birtokok
(Borsod-Abaúj-Szabolcs megye)*

Tartozék neve és jellege	Adomány/Első említés	1427	1430	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve
Csorbakői vár	castrum Chorbakew ¹⁷⁴		castrum Chorbakew	castrum Chorbakew	castrum Csorbakeő	castrum Chorbakew		rom Szuhogy területén
Szuhogy falu	Zonhod (1351) ¹⁷⁵		Zohod	Zonhod	Zonhod	Zonhod		Szuhogy
Ormos falu	Ormos (1403) ¹⁷⁶		Ormos	Ormos	Ormos	Ormos		Ormosbánya
Nyárád falu	Nyaragh (1403)		Nyraad	Naragh	Nyárag	Nyarad		Felsőnyárad
Tövisszes falu	Tewisises (1403)		Tywisses	Thewys-ses	Thövisszes	Thewys-ses		puszta Felsőnyárad mellett
Kelecsény falu	Kelecze (1403)		Keleczen	Kelethen	Kelecsény	Kelechen		Felsőkelecsény
Felsőtelekes falu	utraque Telekes (1425) ¹⁷⁷		Thelekes	Felsethelekes	Felső-Telekes	Felsewthelekes		Felsőtelekes
Alsótelekes falu			altera Thelekes	Alsosthelekes	Alsó-Telekes	Alsothelekes		Alsótelekes
Kurityán birtok (Borsod)	Kyrythyan (1418) ¹⁷⁸	<i>Nyárádi Keresztelő Szent János pálos kolostornak adva 1420-ban¹⁷⁹</i>						Kurityán
Detek 1/3 falu (Abaúj)	Detk (1272 e.) ¹⁸⁰	Dethk	Deethk	Deekth	Detk	Dethk	5,7	Detek
Selyeb falu (Abaúj)	Seleb (1367) ¹⁸¹	Sewles	Selep	Seleb	Selep	Seleb	38	Selyeb
? (Abaúj)	Olthouan (1367)					predium Olthwan		?
? (Abaúj)	Kaza-feulde (1367)					predium Kaza-fewlde		?

174 1403. nov. 5. A leromlott várra felújítási engedély: ZsO II. 2724.

175 1351. 06. 04. Csere: Zichy IV. 216. sz., DL 77875.

176 1403. nov. 5. Vadász Imre birtokait kapja Perényi Imre. Regeszta: ZsO II. 2716. Kiadása: Zichy V. 346. sz.; 1404. márc. 16. Iktatólevél: ZsO II. 3050., Zichy V. 359.

177 1425. aug. 11. 400 forintért zálogba veszik Imre fiai ZsO XII. 921-2.

178 1420. szept. 22. Csere Tengerfalvára: ZsO VII 2215.

179 1420. okt. 2. Adomány a pálosoknak: ZsO VII. 2232.; 1420. okt. 23. Határjárás: ZsO VII. 2276.

180 1272. aug. 6. e. V. István adományozta bizonyos Orbánnak: REG.ARP. 2458. sz. Mivel a Perényiek minden ágának közös birtoka Perény és Detek az egész középkoron keresztül, ezért kétségtelenül ez a bizonyos Orbán a közös ősük. ENGEL 1987. 439. 1. jegyzet. Vö. GYÖRFFY 1987–1998. 68., 77., 131.

181 1376. márc. 23. Adomány Kazafeuldéval és Olthouannal együtt: Perényi 133. 1415. márc. 18.: Néhány föld „részecke” Monajtól: ZsO V. 384.

Tartozék neve és jellege	Adomány/Első említés	1427	1430	1454	1455	1465	Portaszámok 1427	Tartozék mai neve
Tengerfalva falu	Thenkerfalua (1381 e.) ¹⁸²	<i>Elcserélve Kurityánért 1418-ban</i> ¹⁸³						Detek része
Felvadász falu (Abaúj)	Wadas (1403)	Felwadas	Wadas	Felwadaz	Felsővadász	Wadaz	38	Felsővadász
Jánosd birtok (Abaúj)	Janusdi (1403)	Janosdy	Yanosdy	Janosdy	Jánosdy	Janosdy	13	Alsóvadász része
? (Borsod)	Balashaza (1403)							?
? (Heves)	Nemetmesew (1403)							?
Kendi puszta (Abaúj)	Monaykeddi (1415) ¹⁸⁴						3	Monaj része
Kék (Abaúj)						Keegh	10	Baktakék
Aranyos birtok (Borsod)	Aranyas (1389) ¹⁸⁵	<i>1391-ben már nem Perényi-birtok</i> ¹⁸⁶						Bükk-aranyos
Kisfalud birtok és vám (Borsod)	Kysfalud (1393 e.) ¹⁸⁷		Kysfalud	Kisfalud cum tributo	Kisfalud cum tributo	Kysfalud cum tributo		Tiszapalkonya része
Odoma falu (Borsod)	Odolman (1393 e.)		Adolman	Adolman	Adolmány	Adolman		Tiszapalkonya része
Polgár birtok (Szabolcs)			Polgar	predia Polgar	predia Polgár	Polgar		Polgár
Csécs (Borsod) ¹⁸⁸			Cesekhazet unam desertam	praedia Thew-sighaz	predia Thewghaz	<i>predia Thewzeghaza</i>		Nagycsécs
Emőd mezőváros (Borsod)	Emewd (1438) ¹⁸⁹			oppidum Emewd	oppidum Emőd	Emewd		Emőd
Kékes Szabolcs					predia Kekes	predium Kekes		Polgár része

182 1381. aug. 11. Használat elleni tiltakozás: Perényi 138.

183 1420. szept. 22. Csere Kurityánra: ZsO VII. 2215.

184 1415. jan. 11. Imre 400 forintért zálogba veszi a jászói konventtől: ZsO V. 40.

185 1389. júl. 9. Adomány a diósgyőri uradalomból: ZsO I. 1094., 1389. júl. 20.: Iktatás: BO HML 115.

186 Lásd ZsO I. 2095.

187 1393. okt. 27. A Perényiek Kisfaludba és Odomába helyezett officiális hatalmaskodott: BO HML 319. Tévesen: ZsO I. 3174.

188 Vö. SZÖRÉNYI 2003b 192.

189 1438. febr. 15. Adomány Vizsollyal együtt: DL 71 976.

Tartozék neve és jellege	Adomány/Első említés	1427	1430	1454	1455	1465	Portaszámok 1427	Tartozék mai neve
Szőged (Abaúj)						praediu m Zeged		Sajószöged
? (Borsod, Szabolcs)				praedia Likos				?
? (Borsod)				Vadi	Vadi cum tributo	Vadi		?

6. TÁBLÁZAT

Újvári uradalom és kapcsolódó birtokok (Sáros megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1408) ¹⁹⁰	1427	1430	1454	1455	1465	Portaszámok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Újvár vár	castrum Wyuar		castrum Wywar	castrum Wywar	castrum Ujvár	castrum Wyvar		rom Hanigovce területén
Újfalu falu és vám	Wyfalu cum tributo	Wythalw	Wyfalu	Wyfalw cum tributo	Ujfalu cum tributo	Wyfalu cum tributo	60	Pečovská Nová Ves
Litinye falu	Lethenye	Lithine	Lythenie	Lethene	Lethene	Lythynye	22	Lutina
Kistárca, Kruzló falu	Kisthar-cha	Kystar-cha	Kystar-cza	Kisthar-cza	Kisharcza	Kruslo	22	Kružlov
Hönig, Henning falu	Ohennengh (1423, csere) ¹⁹¹	Hen-nyngh	Hennenk	Hem-mygh	Hen-nynghócz	Hennyng	27	Hanigovce
Maklar, Böglér falu	Moklar		Begler	Bewgler	Benglér	Begler		Bogliarka
Olajpatak, Olejnik falu				Olary-pathak	Olahpatak	Olay-pathaka		Olejníkov
Kucsin falu	Kuchthyn (1363) ¹⁹²	Kow-chyn	Khuczin	Kuothyn	Kuchyn	Kwchyn	37	Kučín
Hankvágása falu		Hankua-gasa	Hank-falua	Hankza-gasa	Hangvá-gás	Hank-vagasa	30	Hankovce
Kozsány falu		Kozan	Kozan	Kozan	Kozan	Kozan	20	Kožany
Porubka falu		Puru-baka	Porubka	Pornbka	Porubka	Poruba	17	Porúbka
Németfalva falu		Nemeth-falu	Nemeth-falu	Nemeth-falw	Németfalva	Nemeth-falva	30	Nemcovce

190 1408. máj. 4. Adományigéret: ZsO II. 6078., vö. Fejér X/8. 480.; 1408. júl. 10. Lubló és Podolin adománya ZsO II. 6209-10.; 1410. máj. 22. Csere és újadomány Lublóért Sztropkóval együtt ZsO II. 7599.; 1411. jan. 25. Megerősítés: ZsO III. 80.

191 Csere Kácsikra. 1423. ápr. 27. Cseremegállapodás: ZsO X. 466.; 1423. máj. 3. Iktatóparancs: ZsO X. 515.; 1423. máj. 30. Beiktatás: ZsO X. 697.

192 1367. ápr. 4. DL 5370.

7. TÁBLÁZAT

Sztropkói uradalom (Zemplén megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1408) ¹⁹³	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (SK)
Sztropkó mezőváros és vám	oppidum Ztropkow cum tributo	oppidum Stropko	oppidum Stropko	oppidum Sztropko	oppidum Stropko cum tributo	Stropkov
Sztaskvágása falu	Staskenhaw	Staswagaza	Staskwagas	Staskovágás	Sthasvagasa	Malé Staškovce
Hotca, Hocsa falu	Hathchow	Hathza	Hothcza	Hothcza	Hothcza	Chotča
Briznice falu	Breza	antiquam Brizam	Nagbriznicze	Nagybriznicze	Nouabyzniscza	Breznica
		novam Brizam	Kisbriznicze	Kisbriznicze	Breznycze	Breznicka
Brusznica falu	Brensincz	Brawznicza	Brusnycza	Brusnyicza	Bruznycza	Brusnica
Kékmező, Turány falu és erősség	Kekmezew fortalitium ¹⁹⁴	Kekmesew	Keckmezew	Kékmező	Kekmezew	Turany nad Ondavou
Hrabóc falu	Rabouicz	Hrabolcz	Hrabnicz	Hrabolcz	Rabowycz	Vyšný Hrabovec
Kelcse falu	Kewlche	Kelcze	Kenche	Kenche	Kewlthe	Nová Kelča
Nagydamása falu	Nagdamas	Nagdamasa	Nagdamasa	Nagydamasa	Nagdamasa	Veľ'kyá Domaša
Kisdamása falu	Kysdamas	Kysdamasa	Kisdamasa	Kisdamasa	Kisdamasa	Malá Domaša
Mernyk falu	Mernyk	Mernik	Mernyk	Mernyk	Menyk	Malá Domaša része
Giglóc falu	Gyglouicz	Gyglocz	Gyglolcz	Giczlolcz		Giglovce
Holcsikóc falu	Holchyk	Holczik	Holthyk	Holcsik	Holczyk	Holčikovce
Giróc falu	Gerauich	Gewcz	Gerocz	Therocz	Geronocz	Girovce
Kosaróc, Kosárvágása falu	Cassorhaw	Cosarwagaza	Kosazwagasa	Kúsavágása	Kozarvagasa	Košarovce
Szitnyice falu	Sithnicz	Naghsitnicze	Nagzethnycze	Nagy-Zentnicze	Felsewzythnycza	Vyšná Stínica
	Sithnicze	Kyssitnicze	Kiszethnycze	Kis-Zentnicze	Alsozythnycza	Nížná Stínica
Olyka falu	Elke	Lyka	Lyka	Lyka	Elka	Nížná Ol'ka

193 1408. máj. 4. Adományigéret: ZsO II. 6078., vö. Fejér X/8. 480.; 1408. júl. 10. Lubló és Podolin adománya ZsO II. 6209-10.; 1410. máj. 22. Csere és újadomány: Lublóért Újvárral együtt ZsO II. 7599.; 1411. jan. 25. Megerősítés: ZsO III. 80.

194 1411. jan. 21. Várépítési engedély Sztropkón vagy Kékmezőn. ZsO III. 62.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1408) ¹⁹³	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (SK)
Kolbavágása, Kolbóc falu	Kolbenhaw	Colbo	Kolbaswagasa	Kolba-vágása	Kolbvagasa	Kolbovce
Pucák falu	Puczagshaw	Proczak	Puczak	Puczak	Puchak	Korunková
Velkrop falu	Folkrophaw	Filcrop	Vylkrop	Vilkrop	Velkrop	Vel'krop
Piskzoróc falu	Piskornicz	Pyskor	Pystocz	Pystor	Pyskor-vagasa	Piskorovce
Petróc falu	Petronicz	Petrocz	Petrocz	Petrócz	Petronycz	Petrovce
Vojtvágása, Vojtóc falu	Fotyzhaw	Woyt-wagaza	Waytwagas	Ujvágás	Woyth-vagasa	Vojtovce
Mrázóc falu	Marzoulcz	Mrazolcz	Mrasolcz	Vrasolcz	Mrasonoycz	Mrázovce
Makóc falu	Makonhaw	Makocz	Makolcz	Makolcz	Makonocz	Makovce
Michlo falu	Myglouicz	Miklo				Miková
Czenkerhau	Chen-kerhaw					elpusztult
?	Novaknizna					elpusztult
?	Zalolousche					elpusztult
?	Rabonych					elpusztult
Gyapolyvágása, Gyapalóc falu		Gyapol-wagaza	Gyapolwagasa	Gyapol-vágása	Dyapol-vagasa	Ďapalovce
Orosz-Tokaj falu		Thokay	Thokay	Tokay	Thokay	Tokajík
Minyóc falu		Minne-wagaza	Mynolcz	Minolcz	Mynovocz	Miňovce
Szadlik, Szálnik falu		Zadlyk	Zadlyk	Zadlyk	Zadalnyk	Sol'ník
Varehóc falu		Waryhaze	Waryho	Variko	Varaho	Varechovce
Vladicsa falu		Vladiczko	Wladiczko	Vladiczko	Wladysko	Nižná Vladiča
Leszkóc falu		Lyskolcz	Leskolcz	Leskolcz		elpusztult
Havaj falu		Howay	Howay	Honay	Haway	Havaj
Ipvágása		Ypwagasa				elpusztult
Polyanka, Polena		Polanka				Malá Pol'ana
Repó falu			Repo	Repo	Repo	Pravrovce
Orosz-Poruba falu			Poruba	Poruba	Poruba	Ruská Poruba
Jákosvágása, Jakusóc falu			Jakoswagasa	Jokósvágása	Jakasvagasa	Jakušovce
Zavada falu			Zavathka	Závotka	Zavady	Závada
Pritulyán falu			Prythwlan	Prychalay	Prythwlan	Pritul'any

Tartozék neve és jellege	Adomány (1408) ¹⁹³	1430	1454	1455	1465	Tartozék mai neve (SK)
Rohozsnyik falu			Rohozna	Rokozna		Rohožník
Kenczölvágása falu					Kuysthel-vagasa	elpusztult
Krizslóc					Krislonocz	Křišlovce
Összesen:	30	36	39	39	40	

8. TÁBLÁZAT

*Gömör mezőváros és a kapcsolódó birtokok
(Gömör megye)*

Tartozék neve és jellege	Adomány (1430) ¹⁹⁵	1454	1455	Porta-számok 1427	Porta-számok 1431	Tartozék mai neve (SK)
Gömör mezőváros	oppidum Gwmer	oppidum Geromecz	oppidum Gömör	105	92	Gemer
Berzété falu	Berzethe	Berzethe	Berzétéhe	53		Brzotín
Kőrös falu	Kewres	Kewees	Keüres	18		Kružná
Rudna falu	Rudna	Rodna	Rudna	17		Rudná
Zabar falu	Zabar ¹⁹⁶	Zabor	Zador	21	22	Zabar
Radnótfalva falu	Randolth-falwa	Radnolthfalwa	Radnothfalva	20		Radnovce
Balázsfalva, Balázsfölde falu	Balasfalwa	Balasfalwa	Balásfalva	3	4	Martinová része

195 1430. jún. 25. Adományként kapják Perényi Imre és Perényi Péter fiai: Perényi 420.; Ua. Iktatópáncs: Perényi 421.; 1430. aug. 12. Beiktatás: Perényi 423.

196 1430. júl. 30. Zaboron, Radnótfalván és Balázsfalván ellentmondanak a beiktatásnak: Perényi 422.

9. TÁBLÁZAT

Füleki uradalom (Nógrád és Gömör megye)

Tartozék neve és jellege	Zálog (1435) ¹⁹⁷	Zálog (1438) ¹⁹⁸	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Porta-számok 1431	Tartozék mai neve (SK)
Fülek vár	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek cum tributo	castrum Fylek <i>cum tributo</i>			rom Fiľakovo-ban
Fülek mező-város	oppido Fylek cum tributo	oppido Fylek cum tributo	oppido Fylek cum tributo	oppido Fylek cum tributo	oppidum Fylek cum tributo			Fiľakovo
Gömöri vám	tributo is oppido Gmmer	tributo in oppido Geumer	tributo in oppido Gewmer	tributo in oppido Gömör	tributo im oppido Gewmewr			Gemer
Hosszú-aszó vám	tributo is villa Hozywzons	tributo in villa Hwzywzo	tributo in villa Hamoso	tributo in villa Hozzusor	<i>tributo in villa Hwzywzo</i>			Dlhá Ves
Egeg vám	tributo in villa Egeg	tributo in villa Egeg	tributo in villa Eged	tributo in villa Eged	<i>tributo in villa Egeg</i>			Hokovce
Guszonafalu	Gwzona	Gwzona	Grosona	Busona	Grozona	28	30	Husiná
Bucsonyfalva	Bwchon	Buchon	Brothon	Buthon	Bwthon	7	12	Husiná része
Felsőrátkafalva	Felsew-rathka	Felsew-rachka	Felsew-zadka	Felső-Radka	Felsew-rathka			Čakanovce része
Alsórátkafalva	Alsorathka	Alsowrachka	Alsoradka	Alsó-Radka	Alsorathka			Čakanovce része
Bábafalva	Babafalwa	Babafalwa	Babafalwa	Bábafalva	Babafalwa			Trebeľovce része
Bolgáromfalva	Bolgaron	Bolgaron	Bolgaron	Bolgárom	Bolgaron			Bulhary
Balogfalva	Balogfalwa	Balogfalwa	Balogfalwa	Balogfalva	Balogfalwa	8	12	Blhovce
Bődfalva, Bőjtőfalva	Bewdfalwa	Bewdfalwa	Bened-falwa	Büdfalva	Bewd-falwa	6	10	Blhovce része
Lázfalva	Laaz	Laaz	Laaz	Locz	Laaz			Trebeľovce része
Kovácsfalva	Kowachy	Kowachy	Komathy	Kovácsy	Kowachy			Fiľakovské Kováče
Nyitrafalva és vám	Nytra cum tributo	Nytra cum tributo	Nytra cum tributo	Nytra cum tributo	Nytra <i>cum tributo</i>			Nitra nad Ipľom

197 1435. nov. 10. Zsigmond Perényi Jánosnak és Istvánnak zálogba adja Jolsva és Fülek várát három évre: DL 12 770.

198 1438. nov. 4. Perényi János zálogba veszi Füleket 6000 forintért Erzsébet királynétól, és a Jolsvát – ami Pelsőci Bebek Miklósnál van zálogba – 6007 forintért: DL 38 655. és 13 248.; 1439. jún. 29. Adomány és iktatóparancs csak Fülekre: DL 13 414.; 1439. szept. 24. Beiktatás: DL 13414.

Tartozék neve és jellege	Zálog (1435) ¹⁹⁷	Zálog (1438) ¹⁹⁸	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Porta-számok 1431	Tartozék mai neve (SK)
Bozita falu	Bositha	Bositha	Bozytha	Bozitha	Bozytha			Prša
Sávoly falu	Sawol	Sawol	Zamol	Savol	Savol			Šávoľ
Majom falu				Moy ¹⁹⁹		10	17	Rimavská Sobota része
Galamba falu					Galamba			Čakanovce része
Uhorszka falu	Whweska	Wawrska	Vhozska	Uhorszka	Vhorska			Uhorské
Garáb falu	Garab	Garab	Garad	Parad	Garab			Uhorské része
Hradistya falu	Hradissa	Hradissa	Haradihtha	Haradicsa	Hara-dysthya			Hradište
Brezó falu	Brygzow	Bryzow	Bzyzo	Bricze	Bryso			České Brezovo
Lehota falu	Lehotha	Lehotha	Lehota	Lehotha	Lehota			Krná része
Korna-lehota falu					Korna-lehota			Krná
? birtok					predium Zawoz			

10. TÁBLÁZAT

Sárosi uradalom (Sáros megye)

Tartozék neve és jellege	Adomány (1439) ²⁰⁰	1454	1455 ²⁰¹	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Sáros vár	castrum Saros	castrum Saros	castrum Saros	castrum Saros		rom Veľký Šariš mellett
Nagysáros mezőváros	Saros oppidum	similiter Saros	oppidum Saros	Oppidum Naghsaros		Veľký Šariš
Kissáros falu	Kyssaros	Kissaros	Kissaros	Kyssaros	56	Malý Šariš
Megeye falu	Megepataka	Megepathaka	Megepatak	Megepathaka	19	Medzany
Rét falu	Reeth	Reeth	Reeth	Reethke	7	Závádka

199 A káptalan jelentésében nem szerepel a beiktatottak között.

200 1439. jún. 27. Adomány: DL 13 410.; Ua. Iktatóparancs: DL 105 263.; 1439. júl. 30. Beiktatás: DL 13 411.

201 A sárosi uradalom nem kerül bele az 1455-ös nagy újadományba, hanem külön okmányban emlékezik meg róla az uralkodó: 1455. jan. 10. DL 14 908.

Tartozék neve és jellege	Adomány (1439) ²⁰⁰	1454	1455 ²⁰¹	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve (SK)
Zsetek falu	Seth	Zethk	Zethk	Zethk	10	Žalkovce
Haradiszkó falu		Haradystha	Haradytha	Hadystha	4	Hradisko
Eperjesi vám	cum thelonio in Eperyes	cum tributo in civitate Epperyes	cum tributo in civitate Epperyes	cum tributo in civitate Eperyes		mellett Prešov
Töltszék falu és vám	Tulczeg cum tributo (1439) ²⁰²			Nag-thewlczek	58	Tulčík
Kistöltszék				Kys-thewlczek	16	Tulčík mellett

11. TÁBLÁZAT

Uradalmon kívüli birtokok

Birtok neve és jellege (megye)	Adomány	1427	1430	1454	1455	1465	Porta-számok 1427	Tartozék mai neve
Papi falu (Bereg)	Papy (1403) ²⁰³							Márokpapi
Nyíregyháza falu (Szabolcs)	Nyryeghaz (1403)		Nyreg-haza					Nyíregyháza
Vidám ²⁰⁴ (Pest)			Waydan	Vydan	Vidany ²⁰⁵	Vydan		elpusztult

202 1439. jún. 29. Adomány: DL 13 413., majd 1453. febr. 4. Adomány: DL 14 629.

203 1403. dec. 19. Zsigmond király iktatóparancsa Papira és Nyíregyházára vonatkozóan: Lelesz II. 128.

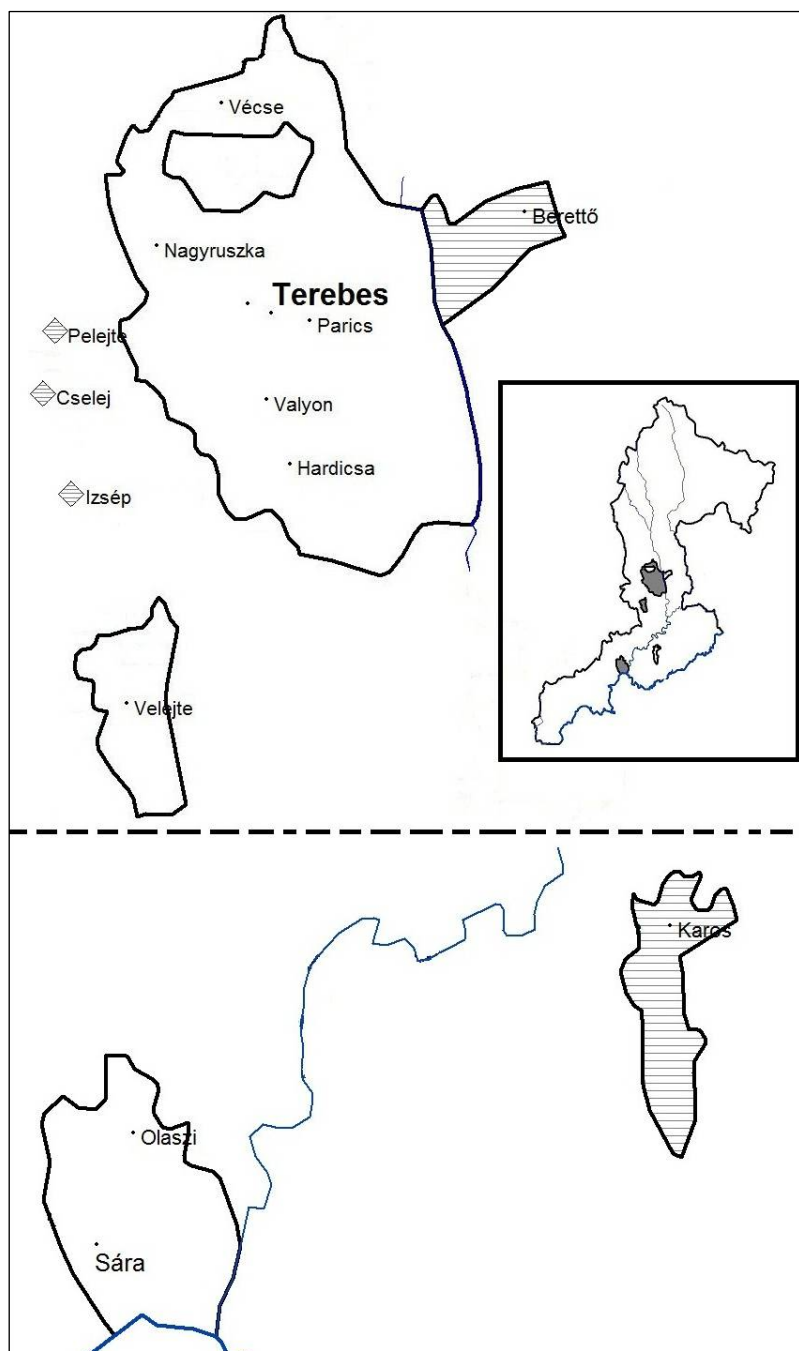
204 TRINGLI 1992. 181.

205 A káptalan jelentésében nem szerepel a beiktatottak között.

TÉRKÉPVÁZLATOK

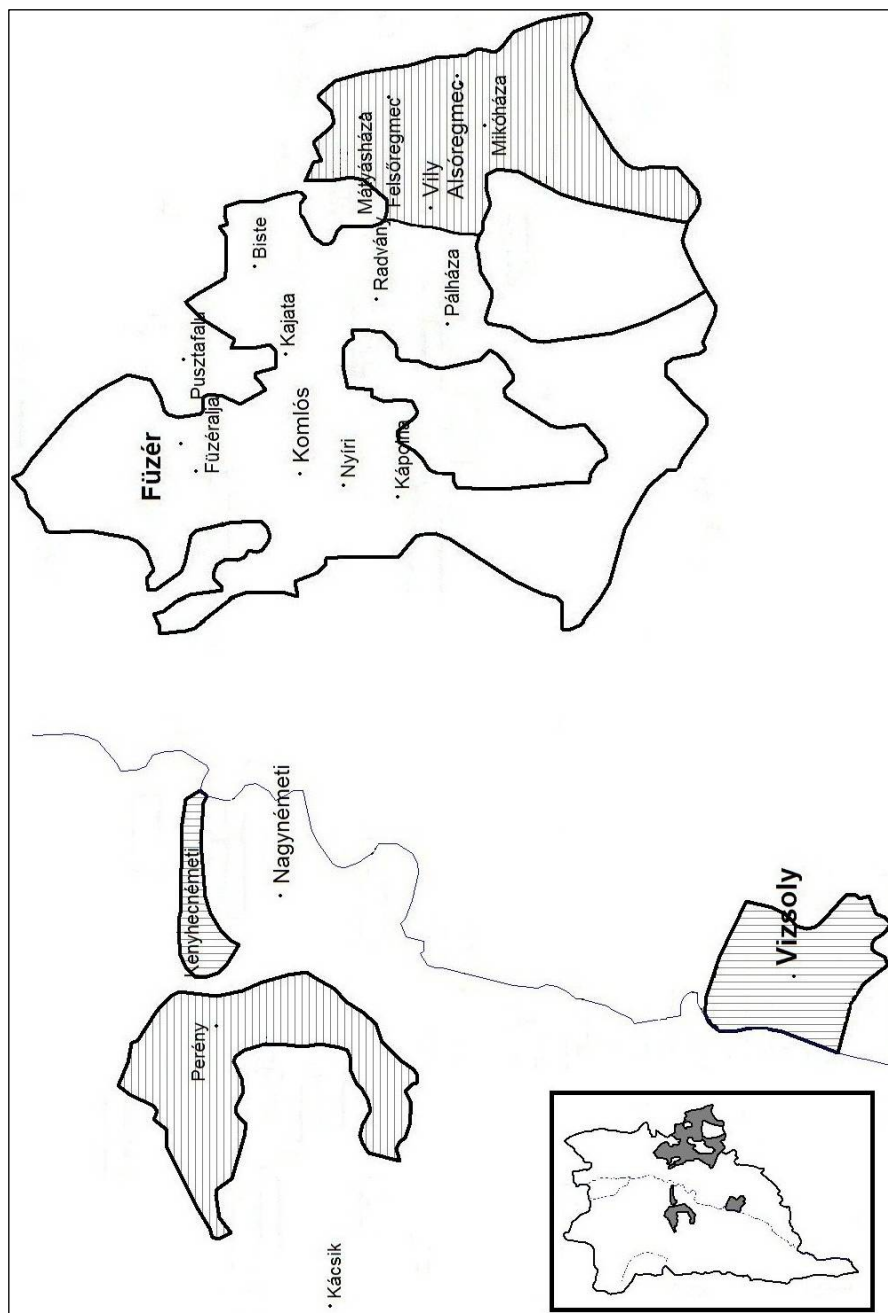

1. térképvázlat. A szentmiklósi uradalom 1387 és 1465 között

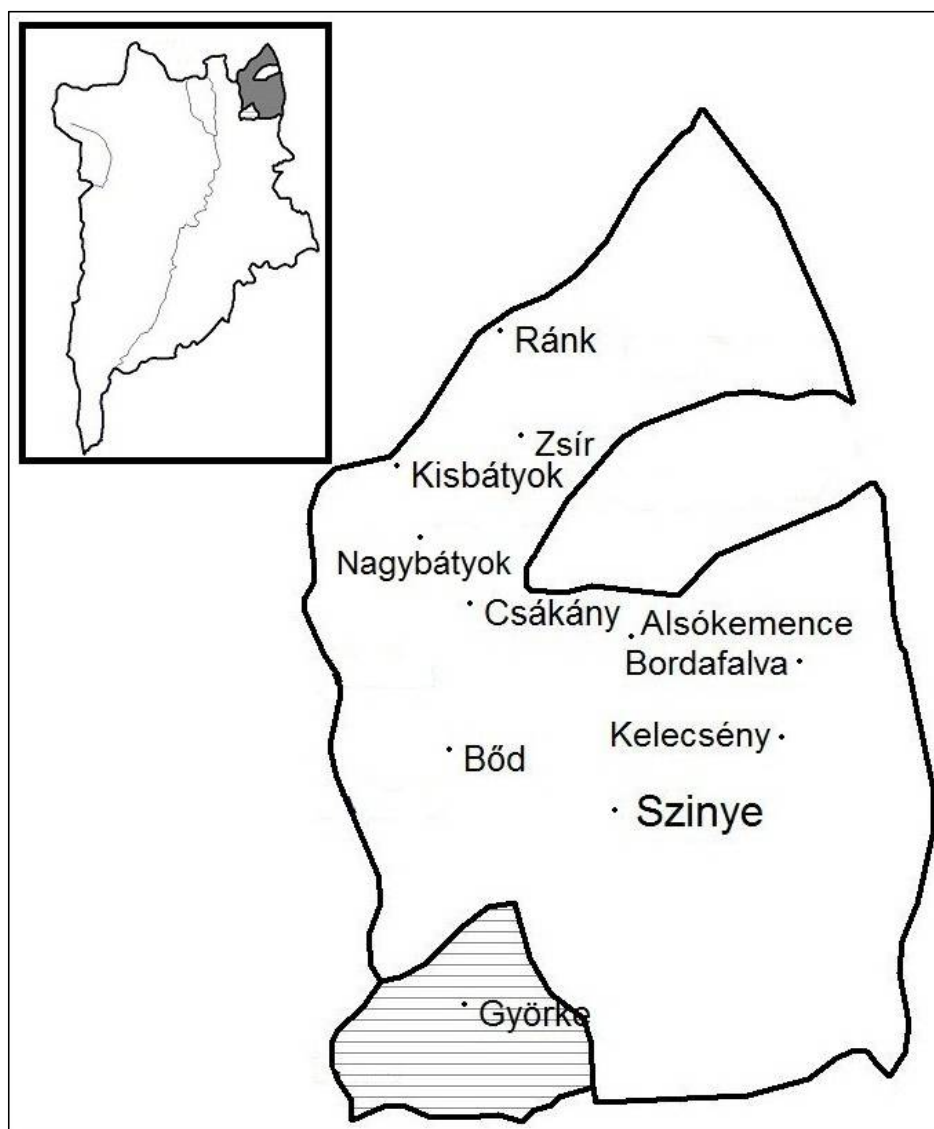

2. térképvázlat.

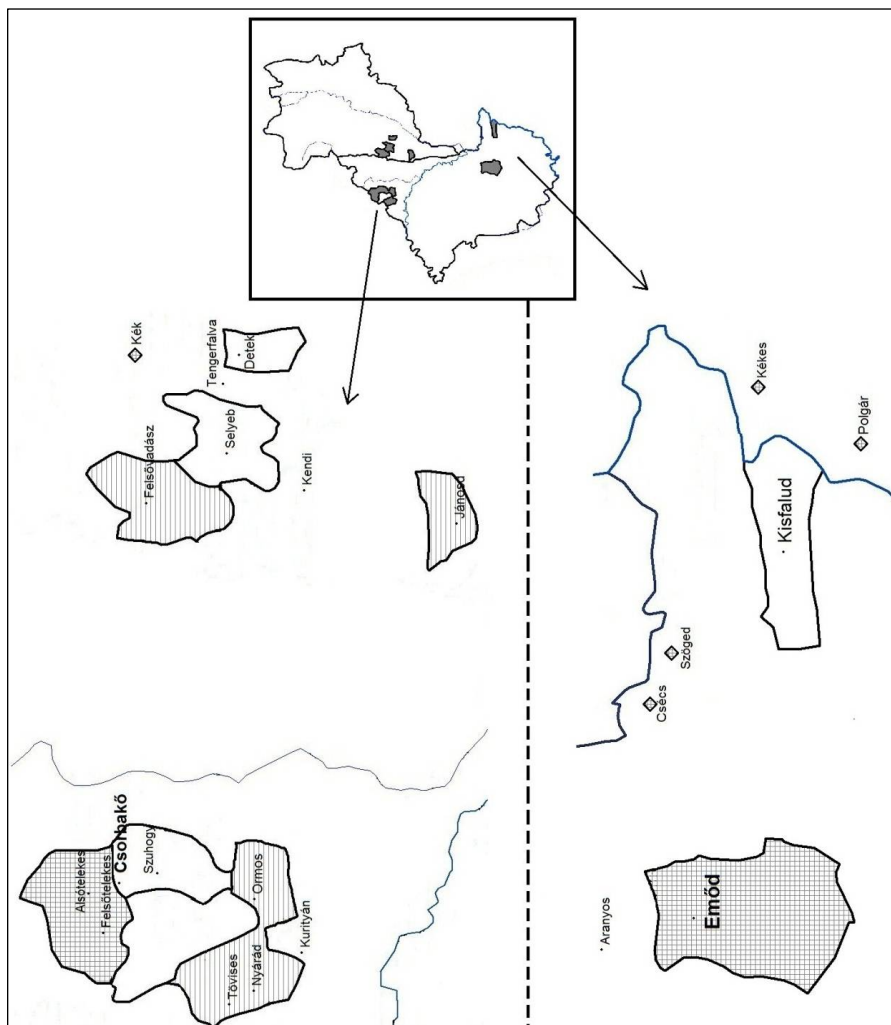
A terebesi uradalom és a kapcsolódó birtokok 1387 és 1465 között

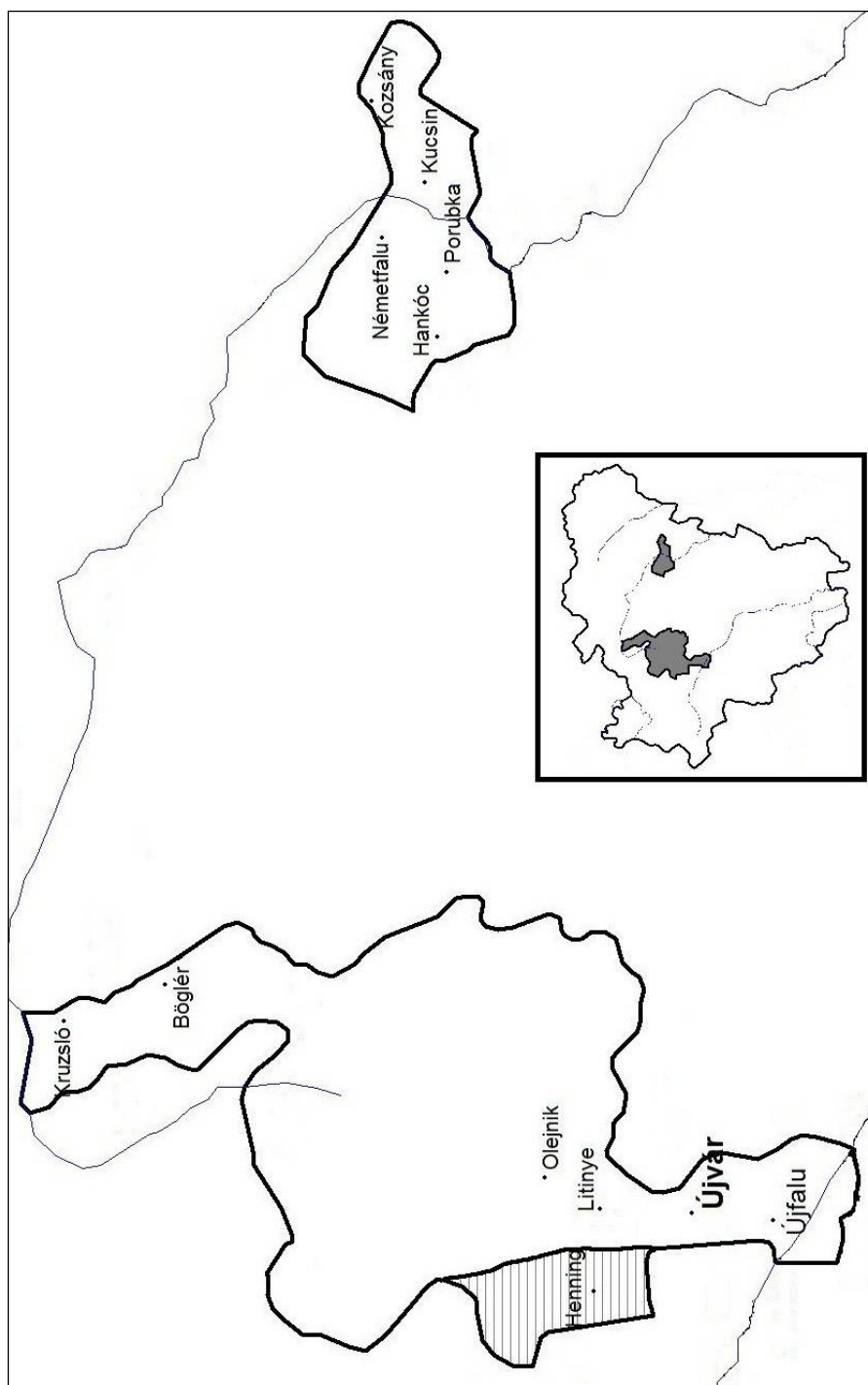
3. térképvázlat. A füzéri uradalom és a kapcsolódó birtokok 1389 és 1465 között

4. térképvázlat. A szinyei uradalom 1397 és 1465 között

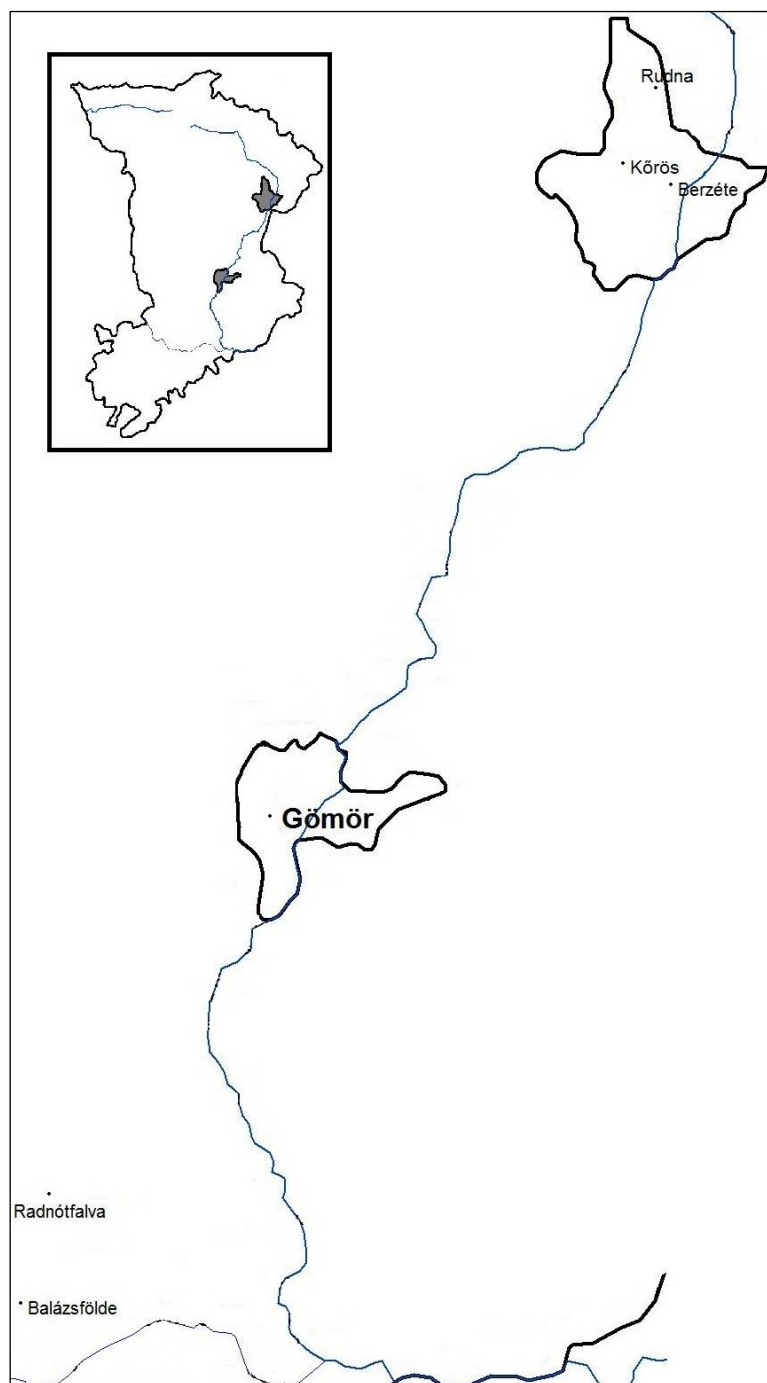
5. térképvázlat. A csorbakői uradalom és a kapcsolódó birtokok 1403 és 1465 között

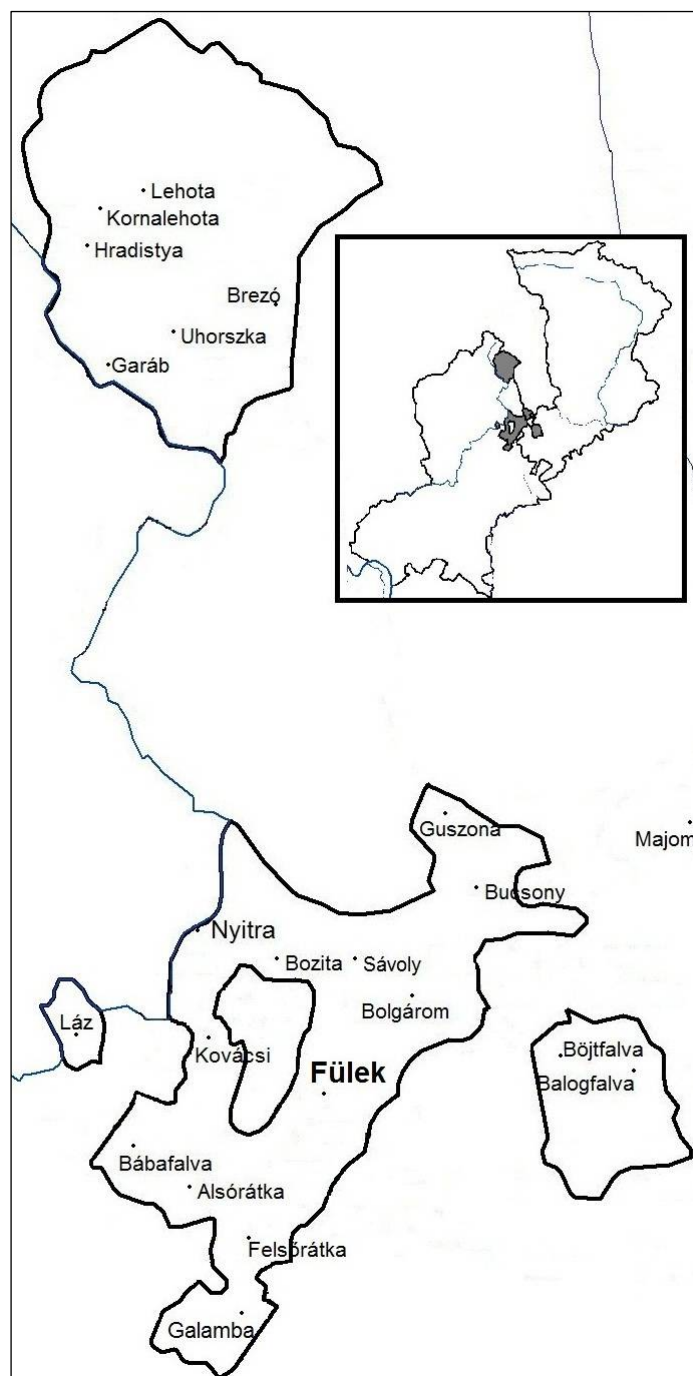
6. térképvázlat. Az újvári uradalom és a kapcsolódó birtokok 1408 és 1465 között

7. térképvázlat.
A sztrapkói uradalom
1408 és 1465 között

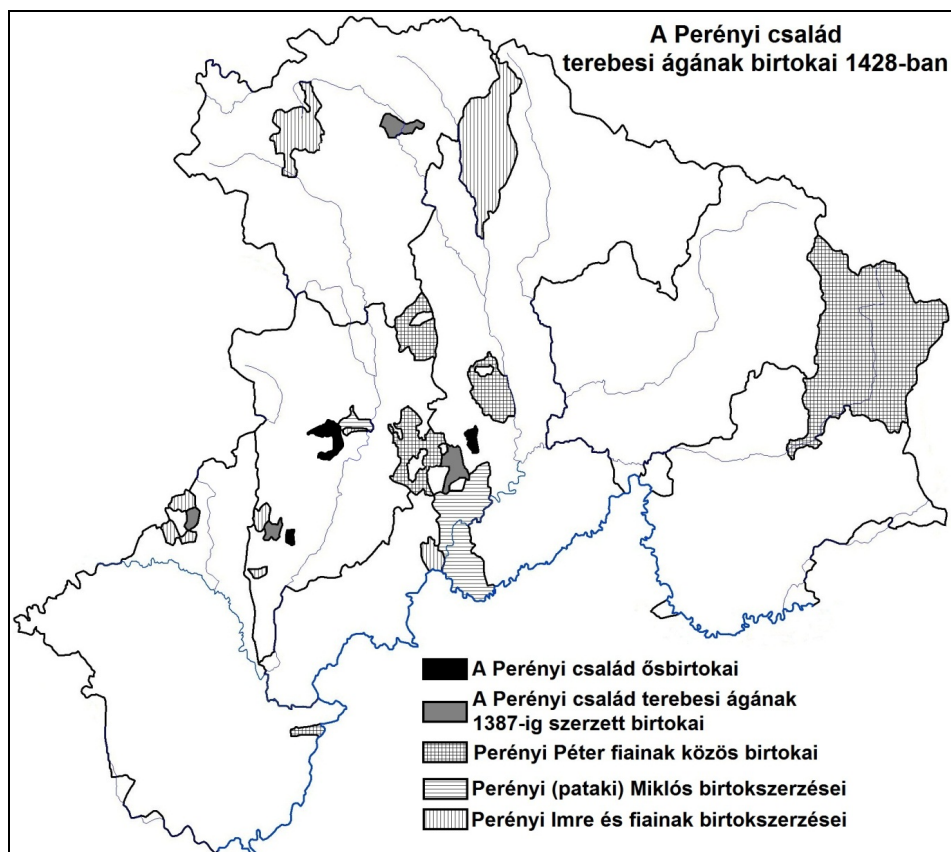
8. térképvázlat. Gömör és a kapcsolódó birtokok 1430 és 1455 között

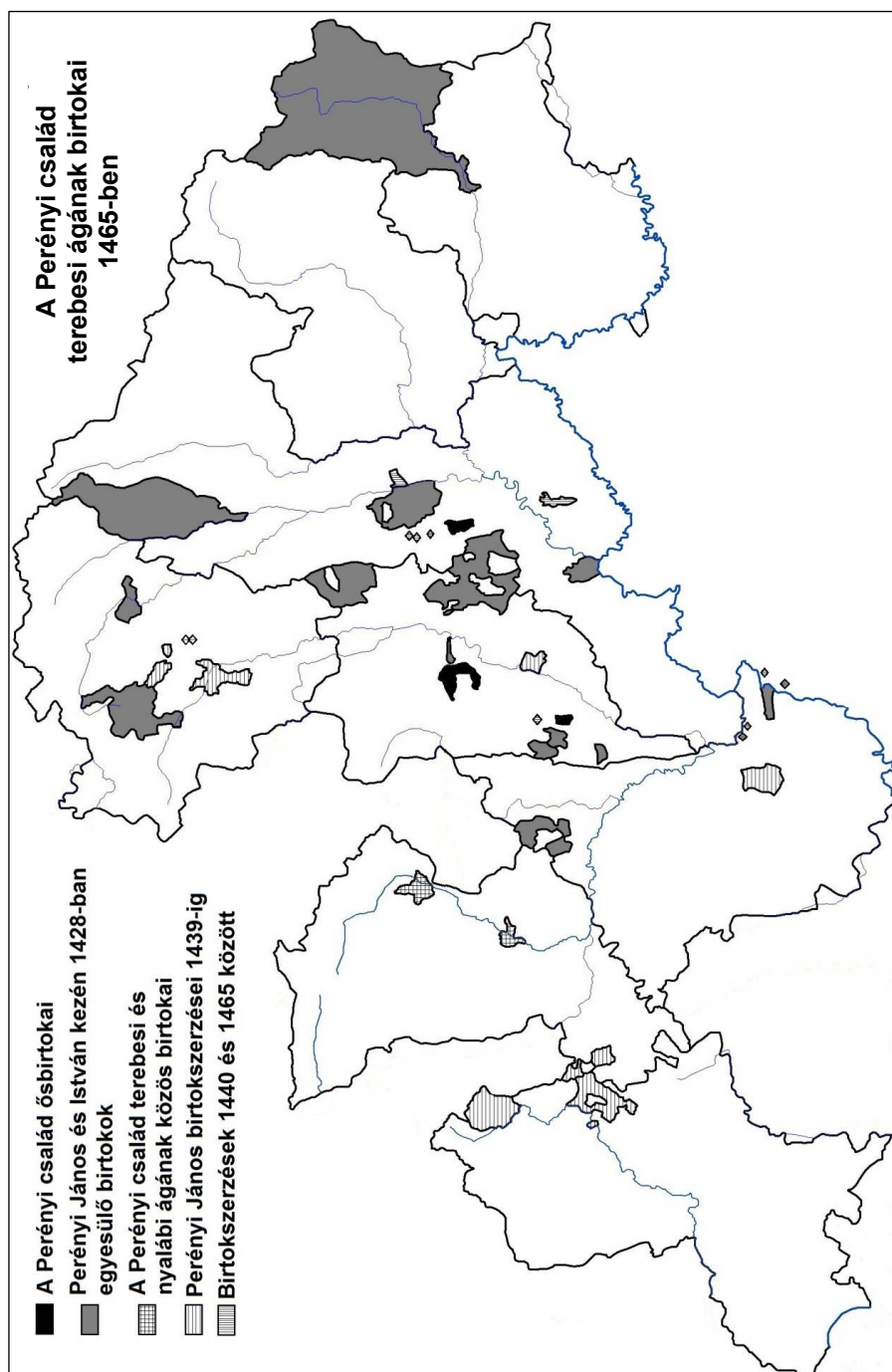
9. térképvázlat. A füleki uradalom 1435 és 1465 között

10. térképvázlat. A sárosi uradalom 1439 és 1465 között

*11. térképvázlat. A Perényi család terebesi ágának birtokmegoszlása
pataki Miklós 1428-as halála előtt*

12. térképvázlat. A Perényi család terebesi ágának birtokszerezései 1465-ig